Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҲАҚИҚАТИ

1988 йил 13 январь ЧОРШАНБА № 10 (4.206).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин.

М. С. ГОРБАЧЕВ М. ЯКЕШ БИЛАН УЧРАШДИ

11 январь куни КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев Кремлда ЧКП Марказий Комитетининг Бош секретари М. Якеш билан учрашди.

М. Якеш ЧКП Марказий Комитети 1987 йил декабрь пленуми ишининг якунлари тўғрисида гапириб, Чехословакия социалистик қурилишининг янги масъулиятли даврига кирганини, бу давр қайта қуриш ва социалистик демократияни чуқурлаштириш билан боғлиқ эканини таъкидлади. Бу эса партиянинг бутун ишини фаоллаштиришни талаб қилади. Бош вазифа ЧКП Марказий Комитетининг пленумида ишлаб чиқилган қайта қуриш, демократиялаш сиёсатини турмуш билан бирлаштиришдан, уни реал практика ўзанига солиб юборишдан иборат.

М. С. Горбачев чехословак коммунистларининг ижтимоий турмуш формаларини янгилаш, қардош Чехословакия олдида турган энг зарур муаммоларни ҳал этишни жадаллаштириш мудаосини юқори баҳолади. ЧССРда амалга оширилаётган тадбирларга мамлакатимизда зўр қизиқиш ва хайрихоҳлик билан қаралмоқда.

Ўзгартишларнинг миқёслари ва суръатларидаги, ўртага қўйилган мақсадларга эришиш шакллари ва усулларидаги ўзига хосликка қарамай, Совет Иттифоқидаги ва Чехословакиядаги қайта қуриш жараёнларининг йўналиши бир-бирига мос бўлиб тушаётганини М. С. Горбачев билан М. Якеш уқтириб ўтдилар. Бу эса экономика, идеология, фан ва маданият соҳаларидаги Совет — Чехословакия муносабатларини янада ҳар томонлама ривожлантириш учун қулай шароит яратади.

М. С. Горбачев КПССнинг иш тажрибасини баён этиб, партия билан мамлакат учун қайта қуришнинг янги босқичи бошланганлигини қайд этди. Миллион-миллион кишиларнинг манфаатларига дахлдор ишлар қилинаётган, бутун жамият ҳаракатга келаётган шароитда партиянинг иши бошқача жиҳат касб этади. Партия жамиятнинг сиёсий авангарди ролини бажариб, бутун диққат-эътиборни ижтимоий тараққиётнинг илмий асосланган стратегиясини ишлаб чиқишга, кадрлар сиёсатини белгилаб беришга, идеология ишига қаратади.

Ҳозир партия комитетларининг пленумлари ва коммунистларнинг йиғилишлари ўтказилмоқда, сайлаб қўйилган органларнинг қайта қуришга раҳбарлик иши тўғрисидаги ҳисоботлари муҳокама қилинмоқда. Кўпгина жойларда бу кампания рўй-ростлик, амалий танқид ва ўз-ўзини танқид руҳида ўтмоқда. Раҳбарликнинг сиёсий усулларини ўзлаштириш, партия органларини ўзларига хос бўлмаган нуқул хўжалик, бошқарувчилик вазифаларидан халос қилиш зарурлиги тўғрисидаги масалалар ўткир қилиб қўйилмоқда.

М. С. Горбачев Бутуниттифоқ XIX партия конференциясига тайёргарлик ишлари ҳақида гапириб берди.

Суҳбат чоғида халқаро аҳвол масалалари муҳокама қилинди. М. Якеш ўртача ва камроқ олислик ракеталарини тугатиш тўғрисидаги шартноманинг аҳамиятини юқори баҳолади. У чехословак халқи бу шартномани ақл-идрок ва сиёсий масъулиятнинг ғалабаси, деб табриклаганлигини айтди.

Ўтган йилнинг сиёсий-дипломатик якунлари янги, 1988 йил халқларнинг тинчлиги ва хавфсизлигини мустаҳкамлаш ишида катта тараққиёт билан нишонланиши учун яхши шароит яратганлиги уқтириб ўтилди. Ядро қуролини, шунингдек Европадаги оддий қурол-яроғлар ва қуролли кучларни қисқартириш, химиявий қуролни тугатиш проблемаларини бундан буён ҳал этиш биринчи даражали аҳамият касб этмоқда. Иккала партия ва мамлакатнинг Варшава Шартномасида қатнашувчи иттифоқчи давлатлар билан, бошқа барча социалистик мамлакатлар билан биргаликда бундан буён ҳам фаол, баҳамжиҳат ҳаракат қилиб ядро уруши хавфини тугатишга, қуролсизланишга, халқаро хавфсизликнинг кенг қамровли системасини вужудга келтиришга эришишга азму қарор берганликлари тасдиқланди.

Учрашув самимият, дўстлик ва тўла ҳамжиҳатлик вазиятида ўтди.

(ТАСС).

М. Якеш Москвадан жўнаб кетди

ЧКП Марказий Комитети Бош секретари М. Якеш 12 январь куни Москвадан жўнаб кетди. У КПСС Марказий Комитетининг таклифига кўра амалий визит билан мамлакатимизга келган эди.

Аэродромда уни КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитети секретари Е. К. Лигачев, бошқа расмий кишилар кузатиб қолдилар.

* * *

ЧКП Марказий Комитетининг Бош секретари жўнаб кетиш олдидан В. И. Ленин Мавзолейини зиёрат қилиб, гулчамбар қўйди. Кремль девори ёнидаги Номаълум солдат қабрига гулчамбар қўйилди.

Меҳмон Москвадаги Фрунзе райони партия комитетининг раҳбарлари билан суҳбатлашди.

М. Якеш СССР Халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмасига ҳам борди.

Меҳмонга КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитети секретари, КПСС Москва шаҳар комитетининг биринчи секретари Л. Н. Зайков ҳамроҳ бўлди.

(ТАСС).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг пленуми тўғрисида ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

12 январь куни Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг VIII пленуми бўлиб ўтди. Пленум ташкилий масалани кўриб чиқди.

Ўрток И. Б. Усмонхўжаев саломатлиги ёмонлашганлиги сабабли пенсияга чиқиши муносабати билан пленум уни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ва Марказий Комитет бюросининг аъзоси вазифаларидан озод қилди.

Ўртоқ Р. Н. Нишонов Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари қилиб сайланди.

Пленумда КПСС Марказий Комитетининг секретари ўртоқ Г. П. Разумовский нутқ сўзлади.

Пленум ишида КПСС Марказий Комитети ташкилий-партиявий ишлар бўлимининг сектор мудири ўртоқ В. И. Бессарабов қатнашди.

Шу билан Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг пленуми ўз ишини тугатди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Рафиқ Нишонович НИШОНОВ

Рафиқ Нишонович Нишонов 1926 йилда камбағал деҳқон оиласида туғилди, ўзбек. 1949 йилдан бери КПСС аъзоси. Маълумоти олий: В. Г. Белинский номли Тошкент давлат педагогика институтини битирган, тарих фанлари кандидати.

Меҳнат фаолиятини 1942 йилда Бўстонлиқ районидаги «Чирчиқ» колхози аъзолигидан бошлаган. Сўнгра комсомол ишига кўтарилган, Совет Армияси сафларида хизмат қилган. 1951 йилдан бошлаб совет ва партия ишларида хизмат қилди: Тошкент шаҳридаги район партия комитетида секретарь, Тошкент шаҳар партия комитети пропаганда ва агитация бўлимининг мудири, Тошкент шаҳар Октябрь район партия комитетининг биринчи секретари, Тошкент шаҳар ижроия комитетининг раиси бўлиб ишлади. 1963—1970 йилларда Р. Н. Нишонов Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари бўлди. 1970—1978 йилларда у Шри-Ланка республикаси ва Мальдив республикасида СССРнинг фавқулодда ва мухтор элчиси, шундан кейин 1985 йилгача СССРнинг Иорданиядаги элчиси бўлди. 1985 йилнинг март ойидан бошлаб Ўзбекистон ССР ташқи ишлар министри лавозимида ишлади.

1986 йилнинг декабрь ойида Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг раиси этиб сайланди. У ССР Иттифоқи Олий Совети Президиуми раисининг ўринбосаридир.

Р. Н. Нишонов Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бюроси аъзоси, СССР Олий Совети ва Ўзбекистон ССР Олий Советининг депутатидир.

Иккита Меҳнат Қизил байроқ ордени, иккита «Ҳурмат Белгиси» ордени, СССР медаллари, Иорданиянинг биринчи даражали мустақиллик ордени билан мукофотланган. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган маданият ходими» фахрий унвонига сазовор бўлган.

ВЕТЕРАНЛАР ТАЖРИБАСИ — БЕБАҲО БОЙЛИК

12 январь куни Тошкентда Ўзбекистон ССР уруш ва меҳнат ветеранлари кенгашининг пленуми бўлди. Республикада иш кўраётган ветеранлар ташкилотларининг Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг VII пленуми қарорларидан келиб чиқадиган вазифалари муҳокама қилинди. Ўзбекистон ССР уруш ва меҳнат ветеранлари кенгашининг раиси Р. Ғ. Ғуломов доклад қилди.

Пленумда қайта қуриш вазифаларини рўёбга чиқариш билан боғлиқ ишларда ветеранларнинг активлигини, уларнинг пахтачиликни ривожлантиришга самарали таъсирини кучайтириш йўллари белгиланди. Сўзга чиққан кишилар қишлоқ хўжалиги мутахассислари, олимлар, мўл ҳосил усталари бўлган уруш ва меҳнат ветеранларини пахта етиштиришнинг интенсив технологияларини ишлаб чиқишга ва уларни кенг кўламда жорий этишга жалб қилиш масалаларига катта эътибор бердилар.

Пленум қатнашчилари уруш ва меҳнат ветеранлари бўлган пенсионерларнинг социал-маиший шароитларини ва уларнинг дам олишини ташкил этишни янада яхшилаш юзасидан ўтказилган Бутуниттифоқ рейдининг дастлабки якунларини кўриб чиқдилар. Республика ветеранлар ташкилотлари ва комсомол комитетларининг ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик ва интернационализм руҳида тарбиялашни тубдан яхшилашга оид биргаликдаги тадбирлар плани тасдиқланди.

Республика уруш ва меҳнат ветеранлари кенгашининг 1988 йил биринчи ярмига мўлжалланган асосий тадбирлари белгиланди.

Пленумда Бутуниттифоқ уруш ва меҳнат ветеранлари кенгаши раисининг ўринбосари П. И. Кравченко нутқ сўзлади.

(ЎзТАГ).

ТАННАРХ АРЗОНЛАШДИ

Когон районидаги қўйэчкиларни бўрдоқига боқадиган ихтисослашган «Пролетаробод» совхозининг меҳнатчилари бир килограмм гўшт таннархини бир сўмга туширдилар. Бу — Бухоро областидаги энг арзон таннархдир. Гўшт етиштириш харажатларининг камайтирилиши хўжаликка 480 минг сўмдан кўпроқ маблағни тежаш имконини берди.

Яқин вақтгача «Пролетаробод» фойда келтирмайдиган хўжалик ҳисобланар, унинг қарзи бир миллион сўмдан ошар эди. Ҳозир эса сердаромад хўжаликка айланди. Хўш, нима ўзгарди?

— Ишлаб чиқаришни механизациялаш ва чорвадорларга яхши шароит яратиб берилиши ҳал қилувчи роль ўйнайди, — деди совхоз директори Б. Турсунов. — Аммо хўжалик ҳисобини унутганимизда, бу тадбирлар яхши самара бермас эди. Ана шу тадбир муваффақиятимизнинг гарови бўлди.

Совхоз хўжалик юритишнинг илғор методларини жорий этиб, давлатга гўшт, жун, қоракўл тери топшириш икки йиллик топшириғини муваффақиятли адо этди. Олинаётган даромаднинг мўмайгина қисми уй-жой ва социал маданий-маиший объектлар қурилишига сарфланмоқда. Масалан, шу йилнинг бошидаёқ қоракўлчиларнинг 12 оиласи қулай коттежларда ҳовли тўйлари ўтказдилар.

ТЕКШИРУВ САМАРАЛИ БЎЛСИН

Тошкентда Ўзбекистон ССР Халқ контроли комитетида идоралараро контрол органлари ўтказаётган текширувларни мувофиқлаштириб туриш республика кенгашининг мажлиси бўлди. Мажлисни Ўзбекистон ССР Халқ контроли комитетининг раиси В. А. Хайдуров олиб борди.

Мажлисда ҳозирги кун талаблари асосида корхоналар ва муассасаларда ўтказилаётган текширувларни мувофиқлаштириб туришни яхшилаш ва уларнинг самарадорлигини оширишда кенгашнинг вазифалари муҳокама қилинди.

1988 йилнинг биринчи кварталида ўтказилиши мўлжалланган текширувларнинг плани тасдиқланди.

(ЎзТАГ).

«Қишлоқ ҳақиқати» оталиғида

АЧЧИҚ САБОҚДАН ТЎҒРИ ХУЛОСА

Ўтган йили Гагарин районидаги А. Набиев номли совхоз пахта тайёрлаш планини бажармади. Бунинг сабаблари кўп. Бироқ дирекция, партия ташкилоти, мутахассислар биргалашиб рўй берган аҳволни чуқур таҳлил этишганида шу нарса маълум бўлдики, қолоқлик қусури аввало меҳнатнинг пухта уюштирилмаганида, топширилган ишга масъулиятсизларча қаралишида экан. Масалан, кузги-қишки юмушлар, шудгорлашни олиб кўрайлик. Ҳар йили далаларни ғўзапоядан тозалаш чўзилиб кетар, баъзан баҳоргача давом этар, натижада экишга ҳалақит берарди. Эндиликда Сурхондарё областининг бутун агросаноати хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи маблағ билан таъминлашга ўтгач, муҳим агротехника тадбирларига эскича ёндашиш асло мумкин бўлмай қолди. Совхозда вақтни бой бериш кейинчалик ўзлари учун жуда қимматга тушишини англаб етишди. Шунинг учун ҳам қишки ишларга ғоят масъулият билан қарашмоқда. Ҳосил йиғим-терими тугаллангач, далалар ғўзапоядан яхшилаб тозаланди. Шундан сўнг ер ҳайдашга киришилди. Шудгор олдидан ўғит солинди, етарли миқдорда нури тайёрлаб қўйилди.

— Ҳайдашдан олдин ҳар гектарга 350 килограммдан суперфосфат ва 50 килограммдан калий ўғитлари солдик, — дейди совхознинг бош агрономи Бекмурод Қулмуродов. — Бу ишларга 20 та прицеп ажратилди. Ҳар куни далага 250—300 тонна маҳаллий ўғит ташиб чиқардик. Шу тариқа янги ҳосилга пухта замин яратмоқдамиз.

Бу йил Гагарин райони деҳқонлари 20 минг гектар майдонда ғўза парвариш қиладилар. Хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи маблағ билан таъминлашга ўтилиши муносабати билан районнинг пахта плани 5.400 тонна камайтирилди. Гагаринликлар жами 61 минг тонналик хирмон учун кураш бошладилар. Кўпгина хўжаликлар А. Набиев совхози коллективидан ибрат олиб, янги ҳосилга пухта пойдевор қўймоқдалар.

В. ЗОКИРОВ.

ОБ-ҲАВО ВА ДЕҲҚОНЧИЛИК

Ўзбекистон ССР Гидрометеорология марказидан

Ўтган ўн кун мобайнида республикамизнинг деярли барча қисмида дала ишлари учун шароит ноқулай бўлди. Аксарият областларда ёғингарчилик ҳамда қор эриши, шимолий областларда тупроқ чуқур музлаганлиги сабабли тупроққа ишлов бериш техникасини ишлатишнинг иложи топилмади.

Ўн кунликнинг боши ва ўртасида Бухоро, Навоий, Сурхондарё областларида, Қашқадарёнинг баъзи жойларида 2—4 кун дала юмушларини жонлантириш имкони вужудга келди. Бошқа пайтларда эса қишлоқ хўжалиги ишларини бажариш қийинлашди.

Ёғин-сочин, қор эриши туфайли тупроқда тўпланган нам миқдори анча кўпайди. Декабрда ҳавонинг ҳаддан ташқари исиб кетиши (нормадагидан 5—7 даражада юқори) эллик йилда бир марта кузатиладиган ҳодиса эди. Бироқ бу ҳол мевали дарахтларнинг қишки уйқусини буза олмади. Январнинг биринчи ўн кунида республиканинг жанубий районларида олча, ўрик, олхўри, бодом дарахтлари қиш уйқусидан уйғонди. Бу дарахтларда куртакларнинг бўртиши одатдагидан 2—2,5 ой илгари рўй берди. Кейинги йигирма йил мобайнида дарахтларнинг бундай барвақт уйғониши тез-тез учраяпти.

Кузги дон экинлари қиш уйқусида бўлди. Фақат Сурхондарё областида ҳароратнинг ўртача 5—6 даража иссиқ келиши ниҳолларнинг бироз жонланишига олиб келди.

Деярли ҳамма жойда молларни ўтлатиш учун қийинчилик туғилмади, фақат 2—4 кун ҳайвонларнинг ўтлаши учун ноқулай бўлиб турди. Келес, Нурота массивларида эса 6—8 кун, ҚҚАССРнинг шимоли-шарқида ўн кун мобайнида рўй берган совуқ ва кучли шамол жониворларнинг ўтлашини чеклаб қўйди.

Яқин беш кун мобайнида ҳавонинг булутли бўлиб туриши кутилмоқда. 14—15 январда ёғингарчилик бўлмайди, 16—17 январда ўқтин-ўқтин ёғингарчилик юз беради, секундига 5—10 метр тезликда шамол эсади. 14—15 январь кечаси ҳарорат 0—5 даража совуқ, Сурхондарё, Қашқадарё областларида 1 даража совуқ билан 4 даража иссиқ ўртасида, шимолий областларда 3—8 даража совуқ, кундузи 8—13, баъзи жойларда 16 даражагача иссиқ бўлади, Фарғона водийси, ҚҚАССР, Хоразм областида 4—9 даража иссиқ бўлиши кутилади. 16—17 январь кечаси 2 даража совуқ билан 3 даража иссиқ ўртасида, айрим жойларда 5 даражагача иссиқ бўлиши кутилмоқда. Шимолий областларда 4 даражагача совуқ бўлади, кундузи 3—8, жанубда 10 даражагача, Фарғона водийси ва шимолий областларда 0—5 даража иссиқ бўлади. Бундай ҳарорат дала ишларини бажариш учун қулай шароит юзага келтира олмайди.

Л. КАНУННИКОВА,
агрометеоролог.

ТАБИАТ ҲАҚИДА ҒАМХЎРЛИК

ЎЗБЕКИСТОН ССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ АТРОФ МУҲИТИНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ВА ТАБИАТ РЕСУРСЛАРИДАН ОҚИЛОНА ФОЙДАЛАНИШ КОМИССИЯСИ МАЖЛИСИДАН

Комиссиянинг республика Министрлар Совети раисининг биринчи ўринбосари И. Ҳ. Жўрабеков раҳбарлигида Тошкентда бўлиб ўтган мажлиси давомида қарор лойиҳаси текстига жиддий тузатишлар киритилди. «Ферғананефтеоргсинтез» ишлаб чиқариш бирлашмаси бош директори Р. А. Шаҳназаровга ишончсизлик билдириш ҳамда табиатни муҳофаза қилиш қонунларини бир неча йиллар давомида қўпол равишда такрор-такрор бузиб келганлиги учун уни вазифасидан бўшатиш тўғрисидаги таклиф билан СССР Нефтни қайта ишлаш ва нефть химияси саноати министрлигига мурожаат этишга қарор қилинди.

Бирлашма раҳбарларининг масъулиятсизлиги оқибатида Тошлоқ районида юз берган ташвишли аҳвол сабркосасини тўлдириб юборди: нефть маҳсулотларининг муттасил оқиб ётиши натижасида бу ерда одамлар сув олиб ичадиган барча қудуқлар ишдан чиқди. Булғатилган ер ости сувларини ўз вақтида тўсиш ва уни тарқатмаслик чоралари кўрилмади. Бирлашма лойиҳа тузиш учун текшириш ишларини бошлаб юборишига бир ярим йил вақт кетди.

Фарғона водийси атрофидаги кенг доирада ер ости сувлари муттасил булғатилганлиги шунга олиб келдики, барча сув олиш иншоотлари санитария талабларига жавоб бермайдиган бўлиб қолди. Бу ерда ўткир экологик вазият вужудга келганлигининг асосий айбдорлари нефть химиклари билан бир қаторда Фарғонадаги «Азот» ишлаб чиқариш бирлашмаси, фуранли бирикмалар химия заводи, Фарғона иссиқлик электро станциясидир. Ана шу корхоналарнинг ҳаммасида эскириб, шалоғи чиққан ҳамда маънавий эскирган тозалаш ускуналари ва воситаларидан фойдаланилмоқда. Уларни алмаштириш ёки фойдаланишдан чиқариб ташлаш йилдан-йилга пайсалга солинмоқда. Иттифоқ ва республика министрликлари ана шу мақсадлар учун ажратаётган маблағлар етарли эмас, бироқ бу маблағлар ҳам ўз вақтида ўзлаштирилмаяпти. Корхоналар ва идораларнинг раҳбарлари экология муаммоларини ҳал этишдан қайсарлик билан ўзларини четга олмоқдалар. Табиатни муҳофаза қилиш органлари тавсияларини менсимаётирлар.

Ҳаво, сув ва тупроқдаги заҳарли чиқитлар миқдори ҳали ҳам йўл қўйилиши мумкин бўлган даражадан кўп марта ортиқ. Бу эса одамларнинг турмуш шароитига салбий таъсир қилмоқда, турли касалликларга чалиниш даражаси муттасил юқори бўлиб турганлигининг асосий сабабларидан бири бўлиб, аҳолининг жуда кўп ҳақли эътирозларини келтириб чиқармоқда.

Фарғона область ижроия комитетининг раҳбарлари ҳам бу ишда пассивлик қилмоқдалар, назорат ўрнатмаганлар ва табиатни муҳофаза қилиш ҳақидаги қонунларни бузувчиларга нисбатан талабчан бўлмаётирлар. Комиссия Фарғона атрофидаги районда экологик вазиятни тубдан яхшилаш учун қисқа муддатда амалий тадбирлар кўрмаётган шахсларга нисбатан ишлаб чиқаришни тўхтатиб қўйишга қадар энг қаттиқ чора кўришни ёқлаб чиқди. Бу ҳақда тегишли иттифоқ ва республика идоралари огоҳлантириб қўйилди.

Мажлисда Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитетининг атроф муҳитини муҳофаза қилиш ва табиат ресурсларидан оқилона фойдаланиш иши тўғрисидаги масала ҳам кўриб чиқилди. Бу иш қониқарсиз олиб борилаётганлиги, республикада экологик вазиятни яхшилашга кўмаклашмаётганлиги таъкидлаб ўтилди. Хўжаликлар ва агросаноат комплекси корхоналари раҳбарларининг табиатга нисбатан истеъмолчилик муносабати, интизомсизлиги ва масъулиятсизлиги, Агросаноат давлат комитети тармоқ, область ва район бўлинмаларининг контроль қилмаслиги қонунчиликнинг қўпол бузилишига олиб келмоқда.

Табиатни муҳофаза қилиш тадбирларини ўтказиш учун ажратилаётган капитал маблағ мунтазам ўзлаштирилмай қолмоқда. Хўжаликлар заҳарли химикатлар ва минерал ўғитларни сақлаш, ташиш ва фойдаланиш қоидаларига амалда риоя қилмаётирлар. Тупроқни муҳофаза этиш, ерлардан оқилона фойдаланиш, уларни қайтадан ўзлаштириш масалаларига эътибор берилмаяпти.

Республика Агросаноат давлат комитети коллегиясига бу масалаларни сира кечиктирмай муҳокама қилиб, атроф муҳитини муҳофаза қилиш ишларини тубдан яхшилаш учун конкрет чоралар кўриш таклиф этилди. Беш йиллик охиригача ифлос сувларни сув ҳавзаларига оқизишни бутунлай тўхтатиш, зарарли моддалар ҳавога чиқариб юборилишини кескин камайтириш зарур. Комиссия табиатдан фойдаланиш қоидалари ҳар қандай даражадаги раҳбар учун мажбурий эканлигини, бу қоидаларни менсимайдиган кишилар вазифасидан бўшатишга қадар қатъий жавобгарликка тортилиши лозимлигини таъкидлади.

(ЎзТАГ).

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ИТТИФОҚ СОВЕТИНИНГ ДЕПУТАТИ О. У. САЛИМОВ ВАКОЛАТИНИ МУДДАТИДАН ОЛДИН БЕКОР ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

Ўртоқ О. У. Салимовнинг ўз депутатлик ваколатини зиммасидан соқит қилиш ҳақидаги шахсий аризаси муносабати билан СССР Олий Совети Президиуми **қарор қилади:**

«СССРда халқ депутатлари статуси тўғрисида»ги СССР қонунининг 10-моддасига асосан Ўзбекистон ССР Наманган область 590-Чортоқ сайлов округидан Иттифоқ Советига депутат Оқил Умурзоқович **Салимов**нинг ваколати муддатидан олдин бекор қилинди, деб ҳисоблансин.

СССР Олий Совети Президиумининг раиси
А. ГРОМИКО.

СССР Олий Совети Президиумининг секретари
Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1988 йил 11 январь.

Коммунистик районидаги Свердлов номли колхозда машина ва механизмларни кўкламга шайлаш уюшқоқлик билан олиб борилаяпти. Ремонтчи-механизаторлар ишни ўзаро мусобақа асосида ташкил этиб, техникани тезроқ созлаш пайида бўлишмоқда. Ҳозиргача 48 ҳайдов тракторининг 35 таси, 31 сеялканинг 22 таси тайёрлов чизиғига қўйилди.

СУРАТЛАРДА: 1. Механизаторлар Эркин Мамутов ва Рисбек Ҳасанов. Улар ремонт ишларида фаол қатнашишаяпти. 2. Старт чизиғидаги тракторлар. 3. Асбобсоз Сергей Хегай иш устида.

А. ЗУФАРОВ фотолари.

АГРОСАНОАТ ЯНГИЛИКЛАРИ

ОИЛАВИЙ МЕҲНАТ ТУФАЙЛИ

Қўрғонтепа район Тимирязев номли хўжаликлараро бўрдоқичилик бирлашмаси молбоқари Т. Боймирзаев яхши натижаларга эришмоқда. У парвариш қилаётган бузоқлар бир кеча-кундузда 1200 граммгача семирмоқда. Бу — комплексдаги ўртача кўрсаткичдан икки баравардан ҳам кўпроқ. М. Сотимбоев ва Т. Содиқовлар ҳам илғор молбоқарга эргашиб, дуруст натижаларга эришмоқдалар. Уларга бириктирилган бузоқларнинг ҳар бири кунига 800—900 грамм эт қўшмоқда.

Бу молбоқарларнинг оила пудратига ўтиб ишлаётганликлари натижаларидан биридир. Бу ишнинг муҳим якунларидан яна бири ем-хашакни тежашдир. Ҳозир ҳар бир бузоқни боқиш учун ўтган йилдагига нисбатан тўрт баравар кам озуқа бирлиги сарфланмоқда. Бу — озуқа цехи ишчилари Т. Холмирзаев, Т. Жилқичиев ва уларнинг чорва моллар учун озуқа тайёрлаётган мусобақадош дўстлари хизматидир.

Хўжаликда ўтган йил кузданоқ маккажўхорини сўтаси билан силосга бостира бошладилар. Фақат ана шу усулгина аралаш озуқага бўлган эҳтиёжни анча камайтирди.

Молларни озиқлантириш режими ҳам қайта кўриб чиқилди. Эндиликда молбоқарлар ўз қарамоқларидаги жониворларни, авваллари бўлганидек, бир кеча-кундузда икки марта эмас, балки тўрт марта озиқлантирмоқдалар. Бу эса бузоқларнинг семиришига жуда яхши таъсир қилмоқда.

Колектив ўтган йилни муваффақиятли якунлади. Давлатга пландагидан анча кўп — 342 тонна мол гўшти сотилди. Топширилаётган тирик молнинг вазни 476 килограммни ташкил этди. 1988 йилда коллектив давлатга белгиланган топшириққа нисбатан 50 тонна кўп — камида 400 тонна гўшт топшириш мажбуриятини олди. Бирлашма ходимлари Бутуниттифоқ партия коферецияси очиладиган кунгача ярим йиллик планни бажаришга қарор қилдилар.

ИККИ СМЕНАЛИ ИШ ШАРОФАТИ

Сирдарё областидаги «Социализм» совхози сут-товар фермаси коллективи бир йил давомида 80 минг сўм соф фойда олди. Бу икки сменали иш режимига ўтиб ишлашнинг шарофатидир. Тармоқ шу вақтгача фақат зиён кўрарди.

Янги иш режими туфайли аввало, меҳнат шароитлари яхшиланди. Натижада самарадорлик ортди. Чунончи, ҳар бош говмишдан 2.900 килограммга етказиб сут соғиб олинди. Бу мажбуриятда кўзда тутилганидан деярли 300 килограмм кўпдир. Давлатга сут сотиш плани анча ошириб адо этилди.

Сут соғувчи ўзининг етти ярим соатлик иш куни давомида 50 та сигирни парваришлайди. У бир ҳафта эрталабдан, иккинчи ҳафта соат 14 дан ишга чиқади. Ўртача иш ҳақи аввалгисига нисбатан ҳатто 20 сўм кўпайди. Энг муҳими эса, аёллар учун зарур бўш вақт пайдо бўлди. Улар бўш вақтларини оилага, рўзғор ишларига, маданий дам олишга бағишламоқдалар.

Фермада қишлов муваффақиятли ўтмоқда. Молларга бериладиган озуқа турлари хилма-хил: силос ҳам, лавлаги ҳам, аралаш ем ҳам бор.

Янги йилнинг биринчи куниданоқ коллектив тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини-ўзи пул билан таъминлаш шароитида ишлашга ўтди.

ИЛҒОР ТЕХНОЛОГИЯ АСОСИДА

Чироқчи паррандачилик комплекси товуқхоналарида яратилган қулай шароит корхонага катта фойда келтирди. Давлатга тухум топшириш 45 процент кўпайди. Илгари зарар кўрган фабрика қарзларини узибгина қолмасдан, салмоқли фойда ҳам ола бошлади.

Парранда боқиш шароитларини яхшилаш учун оддийгина усулни қўллай бошладилар: товуқхона шипларини сомон аралаштирилган лой билан суваб, сўнг темир-бетон плиталар билан қопладилар. Энди қишда ҳам, ёзда ҳам бир хил иқлим сақланиб туради. Натижада товуқларни катакларда боқиш ва интенсив технология асосида маҳсулот олиш имкони туғилди. Илгари бундай қилишнинг иложи йўқ эди. Ҳатто кондиционерлар ҳам ёрдам бера олмасди.

Бу йил Қашқадарё «Птицепром» бирлашмасининг барча тўққизта комплексида ана шундай унча мураккаб бўлмаган реконструкция ишлари амалга оширилади, деб хабар берди бош директор Е. Меркутов. Бу эса парҳез маҳсулотлари етиштиришнинг кўпайтиришнинг асосий резерви бўлиб қолади.

(ЎзТАГ).

ҚИШЛОҚ МАДАНИЯТИ ВА ДАВР ТАЛАБИ

Улуғ Октябрь социалистик революциясининг ғалабаси ва ленинча миллий сиёсатнинг тантанаси туфайли Совет ҳокимияти йилларида республикамизда қишлоқ маданиятини юксалтириш соҳасида катта ютуқларга эришилди. Қуйидаги статистик маълумотлар ана шундан далолат беради. Ўзбекистон ССР ташкил топган 1924 йилда барча кутубхоналар сони 43 та эди, ҳозир қишлоқ жойдаги фақат давлат кутубхоналарининг сони 5.500 тадан ошиб кетди. Ўша йили жами 134 та клуб муассасаси бор эди, эндиликда фақат Маданият министрлиги системасида 2.300 тага яқин қишлоқ маданият саройлари, уйлари, клублари мавжуд. 1924 йилда қишлоқда битта киноқурилма ишлаган, холос. Бугун фақат республика Кинематография давлат комитети системасидаги қишлоқ киноқурилмалари сони 3.200 тага яқинлашади.

Республикамизда қишлоқ қурилишига катта эътибор берилаётгани маълум. Ўн биринчи беш йилликда йил сайин 2,4—2,6 миллиард сўм маблағ сарфланиб, жами 17 миллион квадрат метр уй-жой қурилди. Бундан ташқари кейинги йилларда асрлар бўйи қақраб ётган қўриқ ерлар ўзлаштирилиб, ўнлаб янги районлар, колхоз ва совхозлар тузилди. Ўн мингдан ортиқ хуторлар, қишлоқлар тугатилиб, меҳнаткашларнинг эҳтиёжларини қондира оладиган янги замонавий социалистик агрошаҳарлар бунёд этилди.

Тошкент область Коммунистик районидаги «Политотдел», Хоразм область Боғот районидаги Наримонов номли колхозлар, Андижон область Хўжаобод районидаги «Савай» совхози, Самарқанд область Пахтачи районидаги «Коммунизм» колхози ва бошқа хўжаликларнинг агрошаҳарлари ана шулар жумласидандир.

Коммунистик бунёдкорлик тажрибаси шу нарсани тақозо этмоқдаки, қишлоқ маданиятини юксалтиришда асосий пойдевор — моддий база яратиш билан бирга маънавий омиллар, яъни жойларда мавжуд маориф, маданий-оқартув, маиший хизмат кўрсатиш, кино, соғлиқни сақлаш, савдо, алоқа муассасалари, спорт иншоотларининг моҳияти тобора ошиб бормоқда.

Ижтимоий тараққиётнинг бу объектив қонунияти назарда тутилганлиги туфайли кейинги йилларда юқорида санаб ўтилган муассасаларнинг иш услубини тубдан ўзгартириш, самарадорлигини ошириш масаласига катта эътибор берилди. Натижада ишнинг янги шакллари ва услублари юзага келди ҳамда кенг оммалашди. Мамлакатимизнинг турли чеккалари, жумладан республикамизда савдо, маиший-спорт комплекслари ташкил этилди. Маданий-оқартув муассасаларининг иши марказлаштирилди. Бу эса қишлоқдаги иқтисодий-маданий имкониятлардан янада унумли, тағин ҳам тўлароқ фойдаланиш, турли муассасаларнинг хизмат сифатини янада яхшилаш имконини яратди.

Янгийўл районидаги Усмон Юсупов номли комбинат, Бухоро районидаги «Маданият» колхози, Жарқўрғон районидаги «Сурхон» совхози, Пахтачи районидаги «Коммунизм» колхозида ташкил қилинган маданият ва спорт комплексларида диққатга сазовор ишлар олиб борилмоқда.

Боғот районидаги Наримонов номли колхоз маданият ва спорт комплекси ҳақли равишда республикадаги намунали иншоотлардан бири ҳисобланади. Маданият саройида қизиқарли тадбирлар тез-тез ўтказилиб турилади. Уларда ҳалол меҳнати билан эл ҳурматига сазовор бўлган донгдор кишилар фаол иштирок этишмоқда. Ёшлар билан учрашув кечасида Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, илғор сигирсоғар Розия Матёқубова, партия ветерани Кумуш Юсупова касбга муҳаббат қўйиш ҳақида гапириб бердилар. Турли саволларга жавоб қайтардилар.

Колхоз маданият саройида расм, музика, гулчилик, шахмат, фото, бичиш-тикиш ва бошқа тўгараклар мунтазам ишлаб турибди. Барча дала шийпонларида колхоз кутубхонасининг мавсумий филиаллари бор. Бахт уйида янги оилавий маросимлар, келин-куёв тўйлари мунтазам уюштирилади.

Хўжаликда жисмоний тарбия ва спортни ривожлантиришга катта аҳамият берилмоқда. Колхоз футбол командаси областдагина эмас, республикада ҳам машҳур. Дала шийпонларида волейбол, баскетбол, гандбол майдончалари мавжуд. Бундан ташқари велосипед секцияси, дзю-до мактаби ҳам ишлаб турибди.

Хулоса қилиб айтганда, бу колхознинг маданият ва спорт комплекси ўзининг серқирра, сермазмун фаолияти билан одамларнинг маънавий ҳаётини янада бойитишда, уларни хўжалик олдида турган масъул вазифаларни муваффақиятли бажаришга сафарбар қилишда муҳим роль ўйнамоқда.

Бу мисоллар республикамизда кейинги йилларда қишлоқ маданиятини юксалтириш соҳасида бирмунча ишлар қилинганлигини кўрсатади.

Лекин шуни ҳам айтиш керакки, бу борада ечимини кутаётган муамолар ҳали кўп. Уларни ҳал қилиш учун партиямизнинг XXVII съезди ва КПСС Марказий Комитетининг 1985 апрель пленумида ишлаб чиқилган жадаллаштириш йўлини оғишмай рўёбга чиқариш, барча жабҳалардаги каби қишлоқ маданиятида ҳам жиддий қайта қуришни амалга ошириш лозим. Бу ўринда гап биринчи галда иш услубини ўзгартириш, янгича ишлаш, тезкорлик кўрсатиш ҳақида кетмоқда.

В. И. Ленин 1922 йилда ёзган хатларидан бирида қайта қуриш — бу энг аввало эскириб қолган нарсалардан воз кечиш ҳамда бошқа омилкорлик, ишчанлик, самарадорлик системасига ўтиш демакдир, деб таъкидлаган эди.

Қишлоқ маданиятини қайта қуриш ўз ичига кўп муаммоларни — моддий база яратишдан тортиб, барча маданий-маиший муассасаларнинг иш мазмуни ва услубини, инсон омили, турмуш тарзигача кўпгина қирраларни қамраб олади.

Шуни қайд этиш керакки, республикада қишлоқ қурилиши ҳажми ва сифати шу кун талабига жавоб бермайди. Аксарият колхоз ва совхозларда шаҳар типидаги замонавий посёлкалар йўқ. Кўп жойларда қишлоқ маданияти, савдо-сотиқ, маиший хизмат ва бошқа муассасаларнинг маънавий ҳаётни ривожлантиришдаги моҳияти юзаки тушунилганлиги сабабли уларни лойиҳалаштириш ҳамда қуришда қатор камчиликларга йўл қўйилмоқда. Жумладан, клуб муассасалари лойиҳалаштирилаётганида кўпинча улар идора вазифасини ўташи, йиғилишлар ёки бошқа чекланган тадбирлар ўтказиш учун мўлжалланмоқда. Унинг аҳоли турли табақалари маънавий талаб-эҳтиёжларини ҳисобга олиб ташкил этиладиган тўгараклар, секциялар ишлаши, оилавий ҳордиқ чиқариш, норасмий учрашувлар ўтказиш учун мослашган бўлиши кераклиги унутилмоқда.

Бугунги кун талаби маданий-маиший ва бошқа муассасалар тармоғини жадал ривожлантиришни тақозо этмоқда. Негаки, коммунистик қурилишнинг ҳозирги босқичида қатор қишлоқларда, ҳатто баъзи колхоз ва совхоз марказларида оддий клуб муассасалари, спорт майдонлари, маиший хизмат кўрсатиш корхоналари йўқлиги билан муроса қилиб бўлмайди. Масалан ҳанузгача республикадаги 500 га яқин колхоз ва совхозда маиший хизмат кўрсатиш корхоналарининг қабул пунктлари, 200 та қишлоқда савдо нуқталари очилмаган.

Аҳолига пулли хизмат кўрсатиш бўйича республика Иттифоқда энг охирги ўринлардан бирини эгаллаб тургани, колхоз ва совхозларда эса аҳоли жон бошига йил давомида фақат 5—7 сўмлик маиший хизмат кўрсатилаётганини қандай изоҳлаш мумкин?

Жойларда мавжуд моддий ва маданий имкониятлардан фойдаланиш ҳам яхши эмас. Республика колхоз ва совхозларида ўн минглаб дала шийпонлари бор. Деярли ҳар бир бригада ўз дала шийпонига эга. Деҳқончилик ишлари олиб борилаётган пайтларда улар маданий-маиший хизмат кўрсатиш муассасаларининг ўзига хос филиалларига айланиши, бу ерларда хилма-хил тадбирлар — лекция, сиёсий ахборот, суҳбатлар, ҳар хил учрашувлар, концертлар, спорт мусобақалари ўтказилиши, кинофильмлар, савдо, медицина хизмати кўрсатилиши лозим.

Қишлоқ аҳолисига маданий-маиший хизмат кўрсатишда доимий муассасалар билан бир қаторда мавжуд автоклуб, автомузей, библиобус, автодўкон, агитпоезд каби кўчма воситалардан ҳам унумли фойдаланиш мақсадга мувофиқдир.

Биргина Маданият министрлиги тармоғида 500 га яқин кўчма автовосита бор. Бу, сўзсиз, яхши резерв ва уларни биринчи навбатда колхоз, совхоз марказларидан узоқда жойлашган қишлоқ аҳолиси ҳамда отарларда ишлаётган чорвадорларга маданий хизмат кўрсатиш учун тўла сафарбар қилиш зарур.

Қишлоқлардаги маданий-маиший тармоқларнинг фаолиятини замон талабига мос даражага етказиш учун яна бир муаммони ҳал этиш, яъни уларни замонавий мебель, техника воситалари, реквизит, музика асбоблари, жиҳозлар, костюмлар билан таъминлаш, китоб фондларини бойитиш керак.

Республикамизда ҳашаматли маданият саройлари, уйлари, клубларга эга колхоз ва совхоз оз эмас. Афсуски, уларнинг айримларида ойлаб, ҳатто йиллаб бирон-бир арзигулик тадбир ўтказилмайди. Хусусан, Шўрчи районидаги Жданов номли колхозда бундан бир неча йиллар аввал дангиллама сарой қурилган. Илгарилари бу маданият ўчоғида ибратли тадбирлар ўтказилиб туриларди. Ҳозир эса кўпинча ҳувиллаб ётади. Қува районидаги Жданов номли колхоз клуби ҳақида шундай дейиш мумкин.

Афсуски, қишлоқ маданият муассасаларини малакали кадрлар билан таъминлаш бизда энг жиддий ва ечилмай келаётган муаммодир. Биргина Тошкент маданият институти ҳар йили 500 га яқин олий маълумотли мутахассис тайёрлайди. Лекин уларнинг бир қисми ҳар хил сабаблар билан ўз мутахассисликлари бўйича ишламай, бошқа соҳаларга ўтиб кетмоқдалар. 1985 йилда Тошкент маданий-оқартув техникумини тугатган 156 кишидан атиги 54 киши ўз соҳаси бўйича ишга жойлашди.

Айни бир пайтда қатор маданий-оқартув муассасаларида бошқа касб кишилари ишламоқдалар. Масалан, мутахассислиги қурувчи бўлган киши Термиз район маданият уйига директорлик қилмоқда. Сирдарё область Ховос районида фақат битта дипломли маданият ходими бор.

Партия, совет, хўжалик ташкилотлари маданият муассасаларининг иш мазмуни ва услубига оид муаммоларни ҳал қилишаётганда биринчи галда улар фаолиятини меҳнаткашларнинг ғоявий-сиёсий ва маданий савиясини янада ошириш ҳамда коммунистик қурилиш вазифаларини муваффақиятли бажаришга сафарбар этишни диққат марказида тутишлари керак. Чунки улкан режаларимизнинг тақдири кишиларнинг қанчалик ғоявий етуклиги, сиёсий чиниққанлигига бевосита боғлиқдир.

Қишлоқ маданиятини қайта қуриш жараёнида республикадаги демографик ҳолат ўзига хос хусусиятларга эга эканлигини ҳам кўзда тутиш зарур. Жумладан республикада аҳоли сони тез суръатлар билан ўсаётир. Фақат ўн биринчи беш йилликда у ўнинчи беш йилликдагига нисбатан 18 процент ортди. Аҳолининг кўпчилиги қишлоқ жойларда зич яшаётганлиги, агар қатор республикаларда қишлоқдан шаҳарга кўчиб кетувчиларнинг сони ортган бўлса, бизда аксинча, шаҳардан қишлоққа кўчиб борувчиларнинг сони 27—30 процент кўпайганлиги ва, ниҳоят, миграция натижасида қишлоқ жойда яшовчи аҳоли составида бошқа миллат вакилларининг сони тобора ошиб бораётганлиги бир қанча моддий ва маданий масалаларни илмий нуқтаи назардан ечишни тақозо этмоқда.

Коммунистик партиянинг жадаллаштириш, қайта қуришга қаратилган программасини тўла-тўкис амалга ошириш учун кўп муаммоларни ҳал этиш зарур. Бу давр талаби бўлиб, уни пайсалга солмасдан бажариш министрликлар, давлат комитетларининг, партия, совет ташкилотлари, кенг жамоатчиликнинг ҳозирги кундаги энг муҳим ва долзарб вазифаларидан биридир.

Ҳ. ЭШТЎХТАРОВ.

ОНА-ВАТАН БЎЙЛАБ

ТУЛА. «Агропромснаб»нинг Тула филиалида қишлоқ хўжалик машиналарига запас қисмлар ЭҲМ ёрдамида келтирила бошлади. Область икки мингга яқин корхонадан 90 минг номда запас қисмлар олади. ЭҲМ РАПОдан тушган талабномаларга қараб, уларни хўжаликларга тақсимлайди. Буюртма деталлар мабодо қандайдир сабаб билан керак бўлмай қолса, «Агропромснаб» бу деталларни очиқ сотиш учун ўзининг улгуржи базаларига жўнатади. ЭҲМ туфайли мураккаб жараённи бошқариш соддалаштирилди, запас қисмлар тўпланиб қолишига чек қўйилди. Бу — хўжалик ҳисоби шароитида жуда муҳимдир.

* * *

ТОСНО (Ленинград области). Чорвачиликнинг интенсив методлари халқаро лабораториясига айлантирилган «Ленсоветовский» совхознинг участкаларидан бирида сут соғиб олиш жадал суръатларда кўпайтирилади. Чорва молларини урчитиш ва генетика Бутуниттифоқ илмий-тадқиқот институти билан Америка «Монсанто-компани» фирмаси биргаликда ўтказган экспериментнинг дастлабки якунлари чиқарилди. Тўрт ойлик тажриба давомида чорва моллар маҳсулдорлиги 20 процент кўпайди. Бундай юксак маҳсулдорликка эришишда гормон препаратлари сабаб бўлди. Ана шу препаратлар туфайли ҳар бош соғин сигирнинг ирсий имкониятларини аниқлашга эришилди. Чорва молларни боқиш режими ҳам қайта қурилди, озуқанинг янги рецептлари синовдан ўтказилди.

* * *

ЗАРИНСК (Олтой ўлкаси). Заринск «Лесхозмаш» заводи чакандa ҳосилини йиғиб-териб олиш учун кўплаб мосламалар ишлаб чиқара бошлади. Сибирь боғбонлари бу янгиликни кўпдан бери кутишарди. Ана шу мосламалар йиғим-теримни анча жадаллаштиради: ҳар бир киши кунига 50 килограммгача мева териб олиши мумкин.

* * *

ОМСК. «Омскшина» бирлашмасида уй-жойларни ҳамда социал-маданий ва маиший объектларни ремонт қилишга мўлжалланган цех очилди. Коллектив ўтган йили ана шундай ремонт ишлари учун 800 минг сўмдан ортиқ пул сарфлаган эди. Ихтисослашган ишлаб чиқаришнинг ташкил этилиши ишлар ҳажмини анча кўпайтиришга имкон беради. Чунки ҳозир бу корхонанинг бир неча турар-жой микрорайонлари, 16 та мактабгача болалар муассасаси, бир қатор социал - маданий - маиший объектлари бор.

* * *

КАУНАС (Литва ССР). Чингиз Айтматов «Кунда» романининг қаҳрамонлари Литва тилида сўзлай бошлади: Каунас драма театри коллективи таниқли ёзувчининг шу асарини саҳналаштирди. Спектаклни қўювчилар фалсафий теранликни жўшқинлик ва публицистика билан пайваста қилиб юбориш харакатида саҳна тасвирларининг турли воситаларидан ва ҳужжатли кинолента кадрларидан фойдаландилар. Литва театри Ч. Айтматов асарларига биринчи бор мурожаат этаётгани йўқ. Академик драма театрида «Фудзиямага чиқиш» пьесаси ҳам қўйилган. Вильнюс ёшлар театри саҳнасида «Асрга татигулик кун» спектакли зўр муваффақият билан қўйилмоқда.

ПЕТРОЗАВОДСК. Карелиянинг «Толвуйский» совхозида кўпгина ёш оилалар дам олиш кунлари ўзлари қурган уйларга кўчиб ўтдилар. Хўжаликда янги «Молодежний» посёлкаси шу тахлитда бунёд этилди. Қурувчиларга материал берилди, қилинган иш учун хўжалик иш ҳақи тўлаб турди. Бинобарин, ёш оилалар янги уй-жойли бўлишдан ташқари, янги мебель харид этиш учун маблағли ҳам бўлди. Ҳамма уйларда хўжалик иморатлари билан бирга томорқа ҳам бор. Ўтган йили Карелия қишлоқларида жами 47 минг квадрат метр саҳнли уй-жойлар қурилди, бу бултургидан чорак ҳисса кўпдир.

ЛЕНИНГРАД. Бутуниттифоқ ўсимликларни ҳимоя қилиш илмий-тадқиқот институтида картошкани турли хил касалликлар ва зараркунандалардан муҳофаза этишнинг комплекс тадбирлари ишлаб чиқилган. Уларни қишлоқ хўжалигида жорий этиш туфайли катта самара олинаётир. Хусусан, ўтган йили областнинг 27 минг гектар майдонида қарийб 39 минг тонна ҳосил сақлаб қолинди. Натижада уч миллион сўм фойда кўрилди.

СУРАТДА: биология фанлари кандидати А. М. Лазарев ва қишлоқ хўжалиги фанлари кандидати Г. А. Кононова қишга сақланган картошканинг ҳолатини текширишаяпти.

(ТАСС фотохроникаси).

* * *

ОРЖОНИКИДЗЕ. «Севосетинавтодор» бошқармаси қурувчилари узоқ Ираф районида янги автомобиль йўлини фойдаланишга топширдилар. Бу автомобиль йўли Марказий Кавказ яйловлари, ўтлоқлари ва пичанзорларини ўзлаштиришни тезлаштиришга имкон беради. Чикола-Мацута йўлининг узунлиги бор-йўғи бир неча ўн километр, лекин унинг ҳар бир метри гранит қояларни ўйиб, оғир меҳнат эвазига бунёд этилди. Автомобиль йўли портлатиш усули билан қурилди. Булутлар ортидаги тоғлиқ яйловлардан фермаларга ва қўйчилик комплексларига ана шу янги йўл орқали ем-хашак ташиб келтирилади.

* * *

УЛАН-УДЭ. Байкал кўли ҳавзасида тайгадаги Темник жилғасининг суви тозароқ бўлиб қолди. Бу ерда жойлашган Селендум ремонт-механика заводида суткасига 700 куб метр оқинди сувни тозалаб чиқарадиган станция ишга туширилди. Қурувчилар айни маҳалда канализация коллекторини ётқизиб бўлдилар. Корхоналарни айланма сув таъминотига ўтказиш ҳамда оқинди сувни тиниқ қилиб тозалаш программасига мувофиқ, Бурятиянинг жами 10 та саноат объектида тозаловчи иншоотлар қуриб битказилди.

(ТАСС).

ПУДРАТНИ ҚЎЛЛАШ САМАРАСИ

Избоскан районидаги «Партия XX съезди» колхозининг фермасида бузоқларнинг бир кунлик семириши бир ярим баравар ортди. Бу — оилавий пудратни қўлланиш натижасидир. Эндиликда колхоз бузоқларини эр-хотин Карима ва Ёқубжон Қамбаровлар боқишмоқда. Уларга бириктилган 475 бош бузоқнинг ҳар бири кунига 700—800 грамм семирмоқда.

Колхоз фермасининг бошқа участкаларида ҳам чорвадорлар юқори натижаларни қўлга киритишмоқда. Бунга чорвачилик ва ем-хашак проблемаларини комплекс ҳал қилиш, кадрларнинг иқтисодий ва зооветеринария ўқувини такомиллаштириш, одамларнинг талабларига диққат-эътибор билан қараш туфайли эришилди. Фермада ошхона, магазин, новвойхона очилди, комплекс маиший хизмат қабул пункти ишлаб турибди.

Меҳнатсиз даромад — эл ичра маломат

ЭГРИҚЎЛГА ЖАЗО ШУ

Болта Бекмуродов тоғни урса талқон қиладиган, айни куч-қувватга тўлган йигит. Бир қарашда унинг кўнглида ҳатто зиғирчалик ёмон ният борлигига ҳеч ким шубҳаланмайди. Табиатидаги қатор ижобий фазилатларни ҳисобга олиб, бўлим коллективи уни механиклик вазифасига кўтарди, коммунистлар ўз сафларига қабул қилишди. Йигит деҳқонлар, ҳамқишлоқлари орасида обрў-эътибор топа борди, эл-юртнинг тилига тушди.

Афсуски, у ҳавас ва мақтовни нотўғри талқин қиладиганлар тоифасидан бўлиб чиқди. Негадир кейинги пайтларда қадам олиши бежороқ бўлиб, ҳурмат-эътиборни суиистеъмол эта бошлади. Қандай бўлмасин даромад, бойлик орттиришнинг пайига тушди. Натижада давлат, халқ мулкига кўз олайтирди.

Ғалла ўрим-йиғими бошланиши биланоқ ёвуз ниятини амалга оширишга киришди. Мавсумда қатнашаётган кишиларнинг кўнглига қўл солиб кўрди. Бироқ давлат мулкига хиёнат қилувчилар топилмагач, бироз сергак тортди. Ҳалол ва ҳақгўй кишилар унинг муддаосини англаб, қаттиқ танбеҳ бердилар. Бироқ Болта Бекмуродов найранг йўлига ўтди. Кўзига бўшроқ кўринганларга зарда қилиб, бошқаларига эса, «Ҳазиллашдим, сизни синамоқчи эдим» — дея сувдан қуруқ чиқди. Бироқ ўзича «Ҳали кўрармиз, терлаб-пишиб топган пулларинг қанча бўларкан?» — деб пичинг қилиб қўйди.

Бир неча кун ўтиб бўлим шофёри, укаси Даминни секингина чеккага имлади. Режасини обдон тушунтиргач, ука дарҳол рози бўла қолди. Боз устига бир-иккита «ақлли» фикр ҳам билдирди:

— Менимча, операцияни тунда, ҳамма ухлаганда ўтказган маъқул. Фақат донни оладиган жой тайин бўлса бас...

— Бу ёғидан кўнглинг тўқ бўлаверсин. Ҳаммасининг плани мана бу ерда тайёр, — деди Болта кўрсаткич бармоғини пешонасига нуқиб.

Биринчи ўғирлик муваффақиятли ўтгач, ака-укаларнинг нафси ҳаккалак отиб кетди. Бекмуродовлар ҳар тунда тонна-тонналаб буғдой-арпани давлат хирмонига эмас, ўз шахсий омборларига ташийвердилар. Яхшиямки, уларнинг кирдикорларини совхоз ишчи-хизматчилари вақтида пайқаб қолишди. Акс ҳолда бели оғирмаганнинг нон ейишини кўринг деганларидек, уларнинг очилган домига яна қанча-дан-қанча ғалла гум бўларди. Болта Бекмуродовнинг уйидан қарийб 10 тонна, укасининг уйидан эса қарийб 6 тонна буғдой топилди.

Ҳуқуқ-тартибот органлари томонидан ўтказилган текширишларда Болта Бекмуродов сингари давлат омбори билан ўз хонадонини «адаштириб» қўйган яна бир неча эгриқўл шахс аниқланди. Фақатгина Олға қишлоғида яшовчи 19 кишининг уйидан хўжалик ғаллазорларидан ўғирланган 2.380 килограмм дон маҳсулотлари рўйхатга олинди.

Давлат мулкининг талон-торож этилишига қандай қилиб шароит яратилди, бунга ким йўл қўйди? — деган ҳақли савол туғилади. Унинг илдизлари бевосита лоқайдлик, масъулиятсизлик, назоратсизликка бориб тақалади. Қолаверса, Советобод районидаги «Улус» совхозининг раҳбарлари, хусусан бўлим бошқарувчиси Бўта Хўжамиёров социалистик мулкни кўз қорачиғидек асраш юзасидан ўз вазифаларига ниҳоятда совуққонлик билан қарадилар.

Ғалла мавсумида талон-торожга, ўғриликка йўл қўйган бошқа қатор хўжаликлар ҳам прокуратура ва милиция органлари томонидан аниқланиб, айбдорлар жавобгарликка тортилдилар. Жумладан, «Каттақўрғон» совхози механиги Э. Болиев ва механизатори Н. Баротов, «Ўзбекистон ССР 40 йиллиги» совхозининг шофёри Т. Элиев жиноят устида қўлга тушдилар.

Меҳнатсиз даромад орттириш ишқибозлари қонунга биноан тегишли жазо олишди, албатта. Бироқ шу ўринда ҳар бир ўғрилик, социалистик мулкка тажовуз қилишнинг олдини олиш барча хўжаликлар раҳбарлари, халқ назоратчилари, хуллас, ҳамма-ҳамманинг граждан-лик бурчи эканлигини алоҳида таъкидлашни истар эдик.

М. ШАМСИЕВ,
Советобод район прокурори.
Б. МАҲМУДОВ,
журналист.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»НИНГ СИРТҚИ ИҚТИСОДИЙ ЎҚУВИ

ЎЗИНИ ЎЗИ МАБЛАҒ БИЛАН ТАЪМИНЛАШ

Қайта қуриш туфайли ҳаётимизнинг барча жабҳаларида рўй бераётган ўзгаришлар иқтисодий ва ижтимоий муносабатларни ҳам қамраб олувчи кўп қиррали жараёндир. Хўжалик юритишнинг иқтисодий усуллари кенг жорий этилаётганлиги бунинг яққол мисоли. Бу айниқса ҳозир агросаноат комплекси ва унинг асосий бўғини—қишлоқ хўжалиги учун долзарб вазифадир. КПСС Марказий Комитетининг 1987 йил июнь пленуми қайта қуришни чуқурлаштириш зарурати ва уни амалга оширишда янгича ёндашувлар йўлини кўрсатиб берди. Ҳозир хўжалик механизмини қайта қуриш жадаллаштириш стратегиясининг муваффақиятини таъминловчи асосий вазифа эканлиги таъкидланди.

Иқтисодий механизмни такомиллаштириш агросаноат комплексини уйғун ривожлантириш, унинг барча тармоқларини пировард натижага йўналтиришда муҳим роль ўйнайди. Бунинг учун КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг «Мамлакат агросаноат комплексида хўжалик юритишнинг иқтисодий механизмини янада такомиллаштириш тўғрисида»ги қарори асосида товар-пул муносабатларидан, нарх, кредит, фойда, рентабеллик сингари иқтисодий омиллардан янада самарали фойдаланиш талаб этилади. Кўлами ва имкониятларига кўра бу тадбирлар жуда катта хўжалик ҳамда сиёсий аҳамиятга молик.

СССР Олий Советининг VII сессиясида қабул қилинган Давлат корхонаси (бирлашмаси) тўғрисидаги қонунда меҳнат коллективларининг бутун ишлаб чиқариш ва социал фаолияти ўзлари ишлаб топган маблағлар ҳисобига амалга оширилиши, яъни ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш кўзда тутилади. Маълумки, бу қонун 1 январдан бошлаб кучга кирди.

Хўжалик ҳисобининг асосий принциплари маблағни коллективнинг ўзи ишлаб топган, харажатлар ва кўрсатилган хизмат учун тўловлар маҳсулот сотишдан олинган фойда ҳисобига қопланган тақдирдагина тўла рўёбга чиқади. Бунда ўз харажатларини ўзи қоплаш, ўзини ўзи пул билан таъминлаш тушунчасининг туб моҳиятини англаш муҳимдир. Ўз харажатини ўзи қоплаш тушунчаси шундан иборатки, корхона сарфлаган маблағлар қайтим бериши, фойда келтириши лозим, бу эса такрор ишлаб чиқаришнинг асосий шарти.

Ўзини ўзи пул билан таъминлашда эса хўжаликлар ўз маблағлари ҳисобига, айрим ҳолларда эса давлат банкидан олинган кредитларни жалб этиш эвазига такрор ишлаб чиқаришни кенгайтиради. Ўзини ўзи пул билан таъминлаш йўлига ўтган колхоз ва совхозлар бюджет ҳисоб-китобларини, қарзларни узишни, социал-маданий масалаларни ўз маблағлари ҳисобига амалга оширади. Ўзини ўзи пул билан таъминлаш узлуксиз хўжалик ҳисоби оборотини вужудга келтирадики, бу эса ўз харажатларини ўзи қоплашдан кўра бирмунча такомиллашган жараённи рўёбга чиқаради.

Агросаноат комплекси корхоналарининг ўзини ўзи пул билан таъминлаш ва ўз харажатларини ўзи қоплаш усулига ўтиш заруратининг бир қатор сабаблари бор. Шулардан энг муҳими пировард натижа учун меҳнат коллективининг масъулиятини оширишни талаб қиладиган қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини жадаллаштиришдир.

ЎСИШ ПИЛЛАПОЯЛАРИ

Партия XXVII съезди, КПСС Марказий Комитетининг январь ва июнь (1987 йил) пленумларидан сўнг партия комитетлари, совет, агросаноат органлари, колхоз ва совхозларнинг меҳнаткашлари қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг иқтисодий самарадорлигини ошириш йўлларини фаол қидира бошладилар. Бу жараён республикамизда ҳам анча тезлашди.

Масалан, Пахтакор район партия комитети область агросаноат комитети ва Ўрта Осиё қишлоқ хўжалиги экономикаси илмий тадқиқот институтининг фаол иштирокида район хўжаликларининг ишлаб чиқариш молия фаолиятини танқидий қараб чиқди. Тажриба тариқасида «Пахтакор», Кичанов номли, А. Икромов номли совхозларни ўз харажатларини ўзи қоплаш усулига ўтказиш, ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш тадбирларини белгилади. Тажрибанинг қимматли томони шундаки, бунда иқтисодий ривожланиши турлича бўлган уч — юқори рентабелли, ўртача рентабелли ва зарар келтирувчи хўжалик танланди.

А. Икромов номли совхоз зарар келтирувчи хўжалик ҳисобланарди. Қолоқлик сабаби фақат объектив шароитлардан иборат эмасди. Хусусан, суғориладиган ерлар сифати жиҳатидан райондаги бошқа совхозларникидан қолишмасди. Бироқ 1984—1985 йилларда бу ерда ялпи маҳсулот етиштириш ҳажми кўпаймади. 1985 йилда деҳқончилик ва чорвачиликдаги рентабеллик даражаси манфий 17,4 процентни ташкил этди. Шу боисдан тадбирларни ишлаб чиқиш чоғида асосий эътибор ички резерв ва имкониятларни топишга қаратилди.

Пахта, озиқ-овқат ва озуқа экинларини интенсив технология асосида етиштиришнинг жорий этилиши ана шу резервларнинг биридир. Буни эса тегишли моддий-техника базасини вужудга келтиргандан сўнггина амалга ошириш мумкин. Масалан, ғўзанинг бир қадар истиқболли навларини экиш белгиланди. Катта ҳажмдаги гўнгхона қурилиши эса маҳаллий ўғит тайёрлашни кўпайтириш имконини берди. Мелиорация ишлари, сув таъминоти яхшиланди. Такрорий, оралиқ озуқа экинлари, беда экилган майдонларни кенгайтириш кўзда тутилди. Натижада илгари пахта билан банд бўлган майдонлардан қарийб 21 проценти озуқа экинлари учун ажратилди. Буларнинг ҳаммаси суғориладиган ерлар унумдорлигини, экинлар ҳосилдорлигини сезиларли ошириш, озуқа базасини мустаҳкамлаш, чорва маҳсулдорлигини кўпайтириш имконини беради.

Бу тадбирларнинг амалга оширилиши аллақачон ўз самарасини кўрсатди. Хўжалик 1986 йилдаёқ пахта сотишдан 567 минг сўм фойда олди. Ҳолбуки, 1984 йилда ана шу тармоқдан 1.570 минг, 1985 йилда эса 866 минг сўм зарар кўрилган эди. Сабзавот-полиз ва озуқа экинлари ҳосилдорлиги ҳам ошди. Сигирлардан сут соғиб олиш 1985 йилдагига қараганда 240 килограмм кўпайди. Бир сўз билан айтганда, совхозда ишлаб чиқаришнинг юксалиши кўзга яққол ташлана бошлади. Лекин шунда ҳам ишлаб чиқариш ва молия харажатлари камаймади, илгаригидек қисқа ва узоқ муддатли қарзлар кўпаяверди. Демак, хўжаликда ҳали сарф-харажатларнинг олдини оладиган самарали механизм вужудга келтирилмаган. Шу боисдан хўжаликнинг иқтисодий хизмати барча бўлинмаларни хўжалик ҳисобига ўтказиш бўйича зарур бўлган ҳужжатларни тайёрлашга киришди. Областнинг илғор хўжаликларида қўлланилаётган ички хўжалик ҳисоби тажрибалари чуқур ўрганилди. Коллектив пудрат, раҳбарлар ва мутахассислар меҳнатига ҳақ тўлаш усуллари такомиллаштирилди.

Илгари қолоқ хўжаликлардан бири бўлган Кичанов номли совхознинг ўз харажатини ўзи қоплаш ва ўзини ўзи пул билан таъминлаш усулига ўтиши диққатга сазовор. Бу ерда барча тармоқлар коллектив пудратга, сарф-харажатларни назорат қилишнинг чек усулига ўтказилган. Хўжалик раҳбар ва мутахассисларининг иш ҳақи ҳам пировард натижага боғлиқ қилиб қўйилган. Янги иқтисодий муносабатлар шароитида ишлашнинг биринчи йилидаёқ сезиларли натижаларга эришилди: совхозда қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг барча турларини етиштириш бўйича планлар бажарилди. Пахта ҳосилдорлиги 1985 йилда қайд этилган 28,5 центнердан 34 центнерга кўтарилди. Бошқа экинлардан ҳам мўл ҳосил олинди. Ҳар сигирдан соғиб олинган сут 2,5 минг килограммдан ошиб кетди. Маҳсулот тайёрлаш планларини муваффақиятли бажарганлиги учун хўжалик 3,2 миллион сўмликдан зиёд фойда олди. Хўжаликнинг ўз маблағига эга бўлиши моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, қишлоқнинг социал масалаларини жадал суръатларда ҳал этиш имконини бермоқда.

ГАП ТАДБИРКОРЛИКДА

Янги иқтисодий механизм кўплаб хўжаликларнинг ўзини ўзи маблағ билан таъминлашга ўтиши учун мустаҳкам кўприкдир. Республикада ўз харажатларини ўзи қоплаётган, маҳсулот етиширишни кенгайтираётган, ишлаб чиқариш фондларини кўпайтираётган хўжаликлар оз эмас. Москва районидаги «Октябрь 60 йиллиги», Наманган районидаги Свердлов номли, Ленинград районидаги Охунбобоев номли, Самарқанд районидаги «Ленин байроғи», Сирдарё районидаги «Ленинград», Чиноз районидаги «Октябрь 40 йиллиги» колхозлари, Ғалаба районидаги Калинин номли, Избоскан районидаги «Октябрь 50 йиллиги», Қумқўрғон районидаги «Пахтакор» совхозлари ва бошқа хўжаликлар шулар жумласидан.

Бироқ хўжалик юритишнинг иқтисодий усулларини ўзлаштиришга юзаки ёндашган жойларда ишлаб чиқариш депсиниб турибди. Эски ташкилий структуралар қобиғи, ҳисоб-китобларнинг ўта мураккаблиги, пудратчи коллектив билан маъмурият ўртасидаги шартнома мажбуриятларининг бажарилмаслиги, кадрларнинг нўноқлиги иш ривожига тўғаноқ бўлаяпти. Айтайлик, Шаҳрисабз районидаги Карл Маркс номли ва «Москва» совхозларида 1 центнер сутнинг таннархи харид нархидан 2—3 баравар ошиб кетса, ишлаб чиқаришнинг рентабеллиги ҳақида гап-сўз бўлиши мумкинми? Республикада эса маҳсулот бирлигига нормативдагидан 1,5—2 ҳисса меҳнат ва маблағ сарфланаётган хўжаликлар оз эмас. Бир сўм ҳам оборот маблағига эга бўлмасдан йилдан-йилга қарзга ботаётган хўжаликлар бор. Масалан, Қашқадарё областидаги «Кўкдала», Энгельс номли совхозларининг давлатдан олган қарзлари тегишли равишда 18 ва 13 миллион сўмга етди.

Баъзи колхоз ва совхозлар ўн йиллар мобайнида зарар келтирувчи ёки паст рентабелли хўжаликлар қаторида қолаётир. 1986 йилда республика Агросаноат давлат комитети системасида 22 колхоз, 367 совхоз ёки жами корхоналарнинг, 35,3 проценти зарар келтирди. Фойда кўрмаётган совхозлар сони яна 32 тага кўпайди. Улар кўрган зарар 254,7 миллион сўмга етди ва 1985 йилдагига нисбатан 81 миллион сўм кўпайди. Картошка етиштириш, қорамол ва қўй, чўчқа гўшти, айниқса тухум етиштириш зарар келтирувчи тармоқлар бўлиб қолди. Бу тармоқларда рентабеллик даражаси манфий 44,1 процентни ташкил этди. Аҳволнинг шунга бориб етиши колхоз ва совхозларнинг раҳбарлари давлат томонидан яратилган молиявий имкониятлардан, ишлаб чиқариш потенциалидан фойдаланишда кўрсатган нўноқликлари, экономика масалаларига қизиқмай қўйганликлари, ҳисоб-китобни унутганликлари оқибатидир. Хўжалик ҳисоби иқтисодий жиҳатдан заиф хўжаликларда номигагина қўлланилди. Хўжаликни оқилона юрита билмаслик, тежамсизлик ва хўжасизлик ҳамиша объектив сабаблар билан хас-пўшланди, бу эса вазиятни баттар кескинлаштириб юборди.

ЕРНИНГ АСЛ БАҲОСИ

Ҳозир кўпгина хўжаликлар Кичанов номли совхоз ва бошқа хўжаликларнинг тажрибасига таянган ҳолда ўз харажатларини ўзи қоплаш ва ўзини ўзи пул билан таъминлашга ўтмоқдалар. Бироқ иқтисодий жиҳатдан уларнинг ҳар хиллиги ишни мураккаблаштиради. Ишлаб чиқариш рентабеллиги бирмунча юқори бўлган колхоз ва совхозлар бу ишни зарар кўрувчи ёки паст рентабелли хўжаликларга қараганда осон амалга оширадилар. Шундай экан, хўжаликларни иқтисодий тенглаштиришнинг самарали йўлларини фаолроқ қидириш лозим.

Бу «тенгсизлик»нинг сабаблари ҳаммага маълум: бошқариш системасидаги нуқсонлар, хўжалик механизмининг номукаммаллиги. Табақалаштирилган рента ҳақидаги марксча-ленинча таълимот ҳалигача амалда тўлиқ қўлланилмаётир. Агросаноат комплексидаги бошқарув системаси куч ва воситаларни ерларнинг унумдорлигини иқтисодий тенглаштиришга йўналтира олмаяпти. Давлат томонидан табақалаштирилган харид нархлари эса колхоз ва совхозлардаги конкрет ишлаб чиқариш шароитларига, нарх белгилаш органлари талабларига жавоб бермаётир.

Бу борада республикадаги мавжуд ерларнинг сифат баҳоси яхши восита бўлиши мумкин. У баъзи аниқликларга муҳтож бўлса-да, ерларнинг маҳсулдорлигини равшан кўрсатади. Чунончи, Арнасой районидаги суғориладиган ерлар 61 балл бўлса, Мирзачўл районидаги ерлар 76 балл баҳоланади. Шу боисдан ҳам Арнасой районида қишлоқ хўжалик маҳсулотларини реализация қилишдан олинадиган фойда Мирзачўл районидагидан анча кам. Бундай қонуният республиканинг бошқа районлари учун ҳам тааллуқлидир.

Бир қатор хўжаликларнинг иқтисодий кўрсаткичлари шундан далолат бермоқдаки, ҳозир уларда ишлаб чиқариш ўзини-ўзи қоплаяпти. Бу хўжаликлар қарз олмасдан ишлаб чиқариш харажатларини қопламоқдалар ва ҳатто ўз даромадлари ҳисобига социал-маданий қурилишларни авж олдирмоқдалар. 1985 йилда 136 колхознинг (жами колхозларнинг қарийб 16 проценти) рентабеллик даражаси 45 процентдан юқори бўлди. Шундан 38 процентида рентабеллик даражаси 55 процентдан ошди. Наманган райони колхозлари ҳисобидаги маблағ йил охирида 19 миллион сўмдан зиёд бўлди.

Бироқ бир қатор колхоз ва совхозларда тупроқ унумдорлигининг пастлиги, бошқа табиий ноқулайликлар туфайли деҳқончилик ҳамда чорвачиликка сарфланган харажатлар ўзини оқламаяпти. Бу асосан рентабеллик даражаси 15—17 процентдан паст бўлган хўжаликларга тегишлидир. 1985 йилда 488 совхозда ўртача рентабеллик даражаси 25 процентдан кам бўлди. Жумладан 274 хўжаликда бу кўрсаткич 10 процентга ҳам етмади, 435 хўжалик эса зарар кўрди.

Табиийки, даромадлардаги бундай тафовутлар хўжаликларнинг социал инфракструктурасини ривожлантиришда ўз аксини топмасдан қолмайди, бу эса ишлаб чиқариш интизоми, меҳнат унумдорлигининг пасайишига олиб келади. Ҳатто республика колхозларида ҳар киши-кунига тўланадиган ҳақ 4,5 сўмдан 9 сўмгача ўзгариб туради. Шу муносабат билан хўжаликларнинг рентабелли ишлаши учун барча имкониятлар яратилган деган тушунча ҳамиша ҳам ўринли эмас. Қолоқ хўжаликлар ҳали ёрдамга муҳтож. Бу ерда ҳар тарафлама ўйлаб кўрилган, самарали иқтисодий тадбирлар зарур.

Одатда хўжаликларнинг иқтисодий жиҳатдан заифлиги, норентабеллиги фақат меҳнатни ташкил этишдаги уқувсизлик, хўжасизлик билангина ифодаланади. Холбуки, унинг катта қисми хўжалик юритиш шароитларининг тенгсизлиги ва уни бартараф этиш чоралари кўрилмаганлиги оқибатидир.

Шу боисдан ҳар бир хўжаликнинг ўз харажатларини ўзи қоплаш принципи асосида ишлай олиш имкониятларини аниқлаш чоғида ишлаб чиқариш шароитларини тенглаштиришга алоҳида эътибор бериш лозим. Асосий ишлаб чиқариш воситаларини, энг аввало тупроқ унумдорлигини тенглаштириш тадбирларини белгилаш ва шу йўл билан хўжаликларга ўз харажатларини ўзи қоплаш принципида ишлаш учун нисбатан тенг имкониятлар яратиш мумкин бўлади.

Табиийки, ҳатто ёнма-ён турган пайкалларнинг унумдорлигини тенглаштириш мумкин эмас. Лекин амалиёт шуни кўрсатмоқдаки, уларни бир-бирига «яқинлаштирса» бўлади. Агар ориқ ерлар тегишли мелиоратив ишлардан сўнг бирмунча кўпайтирилган миқдорда органик ва минерал ўғитлар билан озиқлантирилса, аста-секин унумдор ерларга тенглаша боради. Ёзёвон райони хўжаликларининг тажрибаси бунга яққол мисол. Шўрхок ерларда жойлашган бу район Фарғона областида энг қолоқ ҳисобланарди. Фақат унумдор ерларга солинган минерал ўғитлар яхши самара беради, деган фикрга асосланган ҳолда бу районга ҳамиша областнинг ўртача кўрсаткичидан паст миқдорда ўғит ажратиларди. Бироқ район хўжаликларига тажриба тариқасида ўртача кўрсаткичдан 15 процент кўп минерал ўғит ажратилганда аҳвол сезиларли ўзгара бошлади. Район хўжаликлари областнинг ўртача даражасидан зиёд маҳсулот етиштирадиган бўлди.

Афсуски, ана шу тажриба шундан кейин давом эттирилмади. Фарғона, Охунбобоев ва Тошлоқ районларининг хўжаликлари ҳозир ҳам Боғдод, Киров, Ленинград, Ўзбекистон районларининг колхоз ва совхозларига қараганда ҳар гектар ер ҳисобига 17 процент кам минерал ўғит олишмоқда. Қимматли тажриба республиканинг бошқа областларига ҳам ёйилмади.

Районларга минерал ўғитлар тақсимлаш чоғида ҳар юз гектар экинзордан олинган ялпи маҳсулот миқдорига амал қилиш ўринли бўлур эди. Ҳисоб-китоблар шуни кўрсатмоқдаки, айтайлик Фарғона областида серунум ерларга ажратилаётган минерал ўғитларни камайтириш ҳисобига ориқ ерларникини 20—30 процент кўпайтириш мумкин.

Бунда унумдор ерларга путур етказилмайдими? Бу саволга жавоб бериш учун яна Пахтакор районида ўтказилган тажрибага қайтамиз. Тажриба тугагандан сўнг 1985 йилда район ер бирлиги ҳисобига областнинг ўртача даражасидан кам минерал ўғит ола бошлади, бироқ ишлаб чиқариш суръатининг ўсиши пасайгани йўқ.

Ўз-ўзидан маълумки, тажриба ўтказилган пайтда унумдор ерлардан олинмай қолган ҳосил ўрнини унумсиз ерларда ҳосилдорликнинг ортиши қоплайди. Буни унумсиз ерларни маҳаллий ва минерал ўғитлар билан обдон тўйдириб, экинлар ҳосилдорлигини ошириш мисолида яққол кўриш мумкин. Бироқ ориқ ерларни бир уринишдаёқ унумдор ерларга айлантириш мумкин, деган хом хаёлга бориш ярамайди. Хусусан, Пахтакор районида ўтказилган тажриба учун ҳам маълум муддат керак бўлди. Бунда юқорида айтиб ўтганимиздек, ишлаб чиқариш шароитларини тенглаштириш, бунинг учун тегишли имкониятларни вужудга келтириш зарур эди.

* * *

Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари харид нархини ичкизонал (ичкиреспублика) бўйича табақалаштириш сингари иқтисодий омилни ишга солиш пайти келди. Ана шунда рентадан олинадиган даромадлар давлат бюджетида сарсон бўлмасдан тўппа-тўғри ориқ ерлардан келадиган зарарни қоплашга кетаверади. Бундай тадбир унумдорлиги турлича бўлган ерларда бир меъёрда ишлашга қизиқиш уйғотади.

Чамаси, паст рентабелли ва зарар кўрувчи хўжаликлар учун қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари харид нархига қўшимча ҳақ сифатида давлат ажратаётган дотацияни тақсимлашни ҳам такомиллаштириш зарур. Ҳозирча у шундай тартибда тақсимланади: айрим чорвачилик маҳсулотларини етиштириш таннархи қанчалик юқори бўлса, қўшимча ҳақ ҳам шунчалик кўп бўлмоқда. Оқибатда айрим хўжаликлар зарар кўрувчилар қаторида қолаверади ёки рентабеллик даражаси арзимаслигича тураверади. Ваҳоланки, яхши ерлардан юқори рента даромадлари олиб, ўз ички харажатларини ўзи қоплаш имкониятига эга бўлган районлар ҳам катта миқдорда қўшимча ҳақ олишмоқда. Масалан, Самарқанд областидаги Пайариқ, Паст Дарғом районларининг хўжаликлари ўз маблағларига эга бўлсалар-да, уларга паст рентабелли хўжаликларга мўлжалланган маблағларнинг анча қисми ажратилмоқда. Агар рента даромадларини қайта тақсимлаш системаси мавжуд бўлганда эди, бу районлар ёмон шароитда ишлаётганларга ажратилаётган қўшимча ҳақлардан воз кечишган бўлишарди.

Албатта, бу тадбирлар сарф-харажатларнинг олдини оладиган механизмга тўғаноқ бўлмайдими, қарамлик кайфиятини кучайтирмайдими, деган саволларни юзага келтиради. Агар қўшимча ҳақни тақсимлашнинг ҳозирги тартиби ҳисобга олинадиган бўлса, бундай кайфиятнинг пайдо бўлишига сира асос йўқ.

Ишлаб чиқариш харажатларини камайтиришнинг самарали тадбирлари бор. Албатта, улар ишлаб чиқариш шароитларида тажриба тариқасида синаб кўришни талаб этади. Эҳтимол, тегишли моддий шароитлар яратилган тақдирда Пахтакор райони бунинг учун яхшигина тажриба майдони бўлиши мумкин.

Мана бу ҳақда ҳам ўйлаб кўриш лозим. Кўпгина иқтисодий заиф хўжаликлар унда ишловчиларнинг айби билан эмас, балки носоз хўжалик юритиш механизмининг айби билан шу ҳолатга келиб қолган. Бунда ҳисоб-китоб хизматининг ҳам тегишли айби бор. У ҳозирча амалиётдаги кўпгина масалаларни ечишда нўноқлик қилаётир. Ҳозир инсон омилини фаоллаштириш, ишлаб чиқаришнинг иқтисодий натижаларига қараб ҳақ тўлаш ва рағбатлантиришга зўр бериб даъват этилмоқда-ю фан эса ана шу тадбирларни амалга оширишнинг пишиқ-пухта йўлини кўрсатмаётир.

Ёки шундай масалани олиб кўрайлик: ялпи даромадга қараб меҳнатга ҳақ тўлашни ташкил этиш йўли билан, шу иқтисодий категорияларнинг аҳамиятини ҳисоблаш усули ўзгартирилмаган ҳолда мақсадга эришиш мумкинми? Ҳозир колхозларда ялпи даромад деярли ҳисоблаб чиқарилмайди, балки унинг таркибий қисми бўлган сарф-харажатларгина ҳисобланади. Чунки саноқ сифатида тушган пул эмас, балки ялпи маҳсулот таннархи, яъни барча ишлаб чиқариш харажатлари олинади. Натижада ишлаб чиқариш харажатлари йиғиндисидан моддий харажатлар айирилади, фойда қўшилади (ёки зарар чегириб ташланади) ва ялпи даромад аниқланади. Аммо сарфланган харажатлардан унинг бир қисминигина чегириб ташлаш мумкин, ундан эса фойдани аниқлаб бўлмайди. Амалда эса шундай бўлаяпти ҳам. Сарфланган барча харажатлардан иш ҳақи учун тўланган пул ажратилади-ю, қолган даромадларга қўшиб юборилади. Ялпи даромадни аниқлашнинг пухта йўлини К. Маркс таклиф этган ва уни ҳисоблаш усулини кўрсатган эди.

Бундан кўриниб турибдики, ялпи даромадга қараб меҳнатга ҳақ тўлаш ва рағбатлантириш усулига ўтаётганда ана шу иқтисодий категориянинг дастлабки моҳиятини тиклаш, яъни ялпи фойдадан ялпи даромадни ҳисоблаб чиқишни йўлга қўйиш лозим. Ана шундагина бу усул ўзини ўзи қоплайдиган ишлаб чиқаришнинг чинакам омилига айланади.

Бошқа иқтисодий категорияларни ҳисоблаш усуллари ҳам аниқлик киритишни талаб этади. Қишлоқ хўжалигининг ялпи маҳсулоти саноатдагидан фарқли равишда ялпи оборот сифатида ҳисобланади ва ички хўжалик эҳтиёжлари ҳам ҳисобга киритилади. Натижада улар икки марта ҳисобга кириб қолади. Шу тариқа мутлақо фойда бўлмаган жойдан ҳам фойда чиқадики, бу эса баъзан қулоғигача қарзга ботган хўжаликларни рентабелли хўжаликлар қаторига қўшиб қўяди.

Илгари иқтисодий категориялар ишлаб чиқаришни ростлаб туриш ролини ўтамаган. Ҳозир эса қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши ўз харажатини ўзи қоплаш ва ўзини ўзи пул билан таъминлашга ўтаётган экан, бу категория хўжалик юритиш иқтисодий механизми системасида самарали восита бўлиб қолиши керак.

Агросаноат органлари илмий муассасалар билан биргаликда партия ва ҳукумат қарорларига биноан колхоз, совхозларнинг молиявий аҳволини мустаҳкамлаш воситаларини қидиришлари, уларни ўз харажатини ўзи қоплаш ҳамда ўзини ўзи пул билан таъминлашга кўчириш йўлларини излашлари лозим. Булар оқилона, илмий асосланган, бевосита ишлаб чиқариш шароитларини тенглаштиришга қаратилган тадбирлар бўлиши керак. Улар агросаноат комплексидаги бутун ишлаб чиқариш потенциалидан фойдаланишни барқарорлаштириш, хўжалик юритиш механизмини такомиллаштиришни жадаллаштириш имконини беради.

Хўжаликларнинг ўз харажатини ўзи қоплаш ва ўзини ўзи пул билан таъминлашга ўтиши оддий иш эмас. Бунинг учун партия комитетлари, республика Агросаноат давлат комитети, РАПО советлари ва хўжаликларнинг баҳамжиҳат ҳаракати зарур. Ишлаб чиқаришни бошқаришнинг иқтисодий усуллари билан ташкилий, ғоявий-тарбиявий ишлар чамбарчас боғланмоғи керак. У қанчалик таъсирчан бўлса, қишлоқ меҳнаткашларининг муваффақияти ҳам шунчалик салмоқли бўлаверади.

И. ГАЛЕЕВ,
Ўрта Осиё қишлоқ хўжалиги экономикаси илмий тадқиқот институти колхозлар, совхозлар экономикаси бўлимининг раҳбари, иқтисод фанлари кандидати.

Хўжалик ҳисоби, ўзини ўзи маблағ билан таъминлашга ўтиш туфайли Китоб районидаги «Китоб» совхоз-заводида маҳсулот етиштириш салмоғи кескин кўпайди. Ўтган йили хўжаликда ҳар гектар токзордан 210 центнердан ўзум олинди.

Хўжалик юритишнинг янги усули рентабелликни оширди, 2 миллион сўмдан зиёд даромад келтирди.

СУРАТЛАРДА: 1. Бригада бошлиғи Маҳмуд Аҳмедов (чапдан) ва совхоз директори Зариф Бурҳонов иссиқхонада ўстирилган ошкўкларни кўздан кечиришаяпти. 2. Марказий лаборатория ходими Хушмурод Бозоров.

С. ВЕЛИЧКИН фотолари.

(ЎзТАГ).

МАДАНИЯТ ХАБАРЛАРИ

ЯНГИ ФИЛЬМ

Ленинград районидаги Сариқўрғон қишлоғи гўзаллиги, хушҳаволиги билан кишини мафтун этади. Шу сабабли «Ўзбекфильм» киностудияси ижодий коллективи янги фильмни суратга олиш учун бу қишлоқни танлагани бежиз эмас. Айни кунларда Х. Тўхтабоевнинг «Қасоскорнинг олтин боши» асари асосида шу номли фильм яратилмоқда. Унда ўзбек диёрида революциянинг илк куртаклари ҳикоя қилинади. Асар сценарийсини Муҳаммад Солиҳ ёзган.

1974 йили Москвадаги кинематография институтини тамомлаган А. Ҳамдамовнинг бу бадиий фильми кинодаги дастлабки йирик иши. Картинадаги бош роль — Номоз талқинига қирғизистонлик артист, киноактёр ва каскадёр Саттор Деҳқонов таклиф қилинган. Унинг хотини ролини Тошкент давлат медицина институти талабаси Асал Хўжаева ўйнамоқда.

Бундан ташқари фильмда қатор таниқли артистлар ҳам иштирок этишаяпти.

А. ТУХТАСИНОВ.

«РАЙҲОН ТАҚҚАНЛАР»

Максим Горький номидаги Фарғона область музикали драма ва комедия театрининг ижодий коллективи ўз репертуарини яна бир асар билан бойитди. Ёш драматург Эргаш Собировнинг «Райҳон таққанлар» номли комедиясини томошабинларга тақдим этди.

Спектаклни режиссёр Маҳмуд Ғуломов саҳналаштирган. Асосий ролларни Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артистлар Икром Холматов, Ёрқиной Ҳотамова, артистлар Ҳабиба Ҳожинабиева, Турғунбой Қосимов, Рисолат Холматова, Раъно Ҳайдарова, Ўринбой Ортиқов ва бошқалар ижро этмоқдалар.

У. АБДУСАЛОМОВ.

«ГУЛБАҲОР» ХИЗМАТДА

Учқўрғон район маданият уйининг «Гулбаҳор» ашула ва рақс халқ ансамбли қатнашчиларини колхоз ва совхозларда ҳамиша самимий кутиб олишади. Лирик хонанда Абдурашид Тожибоевнинг «Ассалом, пахтакорим», «Мустаҳзод» ашулалари, Ҳусанбой Қаҳҳаровнинг «Дангаса бригадир» ҳажвий қўшиғи, Ферузахон Иброҳимованинг «Учрашув» рақси, Жўравой Исмоиловнинг ҳинд ўйинлари ҳамиша олқишга сазовор бўлади.

А. АҲМЕДОВ.

САЛОМАТЛИК ПОСБОНЛИГИДА

ҚУНДУЗГИ СТАЦИОНАРЛАР

Шу кунларда Мирзачўлда бир қанча янги медицина муассасалари очилди. Улар орасида Ворошилов районидаги 60 ўринли туғруқхона, Ильич районидаги 105 ўринли район марказий касалхонаси бор. Гулистон ва Янгиер поликлиникалари қошида эса областда биринчи кундузги стационарлар ишлай бошлади.

Боёвут районидаги «Ғалаба» совхозида очилган янги қишлоқ амбулаторияси ҳам дастлабки беморларни қабул қилди. Энди Сирдарё областида даволаш-профилактика муассасаларининг сони қирқтадан ошиб кетди, қишлоқ фельдшер-акушерлик пунктлари эса 170 тага етди.

ҚАСАЛХОНА КЕНГАЙМОҚДА

Тошкентдаги 1-юқумли касалликлар шифохонасида янги даволаш корпуси фойдаланишга топширилди. Унинг олти қаватли биносида бир, икки ва тўрт ўринли қулай палаталар, энг янги ускуналар билан жиҳозланган даволаш ва процедура кабинетлари, беморларни қабул қилиб олиш хонаси, маъмурият жойлашган.

Врачлар малакасини ошириш институти учта етакчи кафедрасининг мутахассислари машғулот ўтказишлари учун ҳам бу ерда яхши шароит яратилган. Улар учун махсус ўқув хоналари ва лекция заллари ажратилган.

(ЎзТАГ).

ХАЛҚ ЭЪЗОЗИ

Ўқитувчи — инсон қалбининг меъмори. У бизни маърифатнинг нурли бўстони сари бошлаб боради. Илк бор қўлимизга қалам тутқазган, ҳарф танитган, оқ қоғоз узра номимизни ёзишни ўргатган ҳам ана шу ўқитувчи. Ким қандай касбда, халқ хўжалигининг қайси соҳасида ишламасин, барибир шу устоздан таълим олган талаба.

Ўзининг салкам 50 йиллик педагогик фаолияти даврида минглаб шогирдларга қанот бағишлаган Озода Алибекова — ана шундай ҳурматга сазовор ўқитувчилардан бири. У Самарқанд область Каттақўрғон районидаги Фурқат номли 57-мактаб коллективига етакчилик қилади. Кўп йиллик самарали меҳнати учун СССР ва Ўзбекистон ССР халқ маорифи аълочиси унвонига сазовор бўлган.

Ислоҳот талабларига мувофиқ мактабда таълим-тарбияни янги босқичга кўтариш, коммунист ўқитувчиларнинг жанговарлик қобилиятини ошириш, интизомни мустаҳкамлаш, фанлар бўйича метод бирлашмалари ишини жонлантириш, ҳар бир педагогнинг ғоявий-сиёсий савиясини юксалтиришга Озода Алибекова алоҳида эътибор беради. Унинг жонкуярлиги туфайли ўқувчиларнинг ўзлаштириши ва давомати йил сайин ўсмоқда, ота-оналар билан ишлашнинг янгидан-янги самарали усуллари излаб топилмоқда.

Дарҳақиқат, Озода Алибекова коммунистга хос талабчанлиги, моҳир ташкилотчилиги ҳамда ишбилармонлиги туфайли коллектив ҳурматига, халқ эъзозига мушарраф бўлаётир.

З. МАЛИКОВА.

СУРАТДА: мактаб директори О. Алибекова.

П. ЭРГАШЕВ ва М. ХУДОЙҚУЛОВ фотоси.

Д Ў П П И

ЁЗУВЧИ ДЎСТИМ МУРОДЖОН МАНСУРОВГА

Дўппи киймай қўйди
одамлар,
Бир шоир, бир носирдан
бошқа.
Сочлар силлиқ,
Силлиқ қадамлар,
У оғирлик қилаяпти бошга.

Рост дўппилар,
Ёлғон дўппилар,
Киноларда қолғон
дўппилар,
Чуст дўппилар,
Анжон дўппилар,

Мунчоқдек Марғилон
дўппилар.
Сизни киймай қўйди
одамлар,
Кўнгил эса кўрмоқ тусайди.
Маданият гуллаган дамлар,
Каллага эътибор сусайди.

Дўппи киймай қўйди
одамлар,
На уйида ва на кўчада.
Шукур Бурҳон,
Ғафур Ғуломлар
Ечган дўппи қолди токчада...

Бу қандай кўргилик, савдо,
Дўппи киймай қўйди
халойиқ.
Бошга лойиқ дўппи йўқдир, ё
Бош қолмади дўппига
лойиқ!

Муҳаммад ЮСУФ.

ОНАЛАР ҚЎШИҚ АЙТГАНДА

Томга чиқдим талпиниб-е
гул-ёр,
Бахмал камзул ёпиниб-е
гул-ёр...

Жомбой район «Правда» колхозининг маданият уйига кирарканман, завқ билан ижро этилаётган қўшиқни эшитиб беихтиёр тўхтадим.

...Дастлаб «Колхозда онахонлар ансамбли тузилибди» деган хабар тарқагач, кўпчилик ҳайрон бўлди. «Қариганда жимгина пенсиянгни олиб ётмайсанми?» дегувчилар ҳам топилди. Лекин онахонлар писанд қилишмади. Кўп ўтмай Муҳтарам Мирзаева, Рисолат Маманова, Ҳалима Умрзоқованинг бешинчи бригада шийпонида берган концерти ҳамма жойда шов-шув бўлиб кетди. Шундан сўнг ансамбль сафи кенгая бошлади. Колхоз правлениеси махсус либос учун 2.500 сўм пул ажратди. Район маданият уйи методик ёрдамини аямади.

Орадан ярим йил ўтмай коллективнинг ҳар бир чиқишини орзиқиб кутадиган бўлишди. Бир пайтлар пичинг қилганлар; «Ўзимиздаям бинойидек артистлар бор экан-у билмабмиз-да», — деб лаб тишлаб қолишди. Айниқса 9 май—Ғалаба кунидаги концертдан колхоздаги 70 га яқин уруш ветеранининг кўнгли яйраб кетди.

Бир пайтлар халқимиз севиб куйлаган, эндиликда унутилиб кетаётган халқ термалари, лапарларининг йигирмадан зиёди ансамбль репертуаридан мустаҳкам ўрин олди. Янги қўшиқларни излаб топишда онахонлар тинимсиз ҳаракат қилишаяпти. Ҳар бир янги қўшиқ ижроси ўз услуби, мусиқа ва оҳангига етмагунча тинимсиз машқ қилинаяпти. Ҳозирча ансамбль чиқилдоқ, доира сингари асбоблардан фойдаланаяпти, холос. Лекин шунга қарамай «Омонёр», «Гулёр», «Алла», «Қилпиллама» сингари халқ қўшиқлари юксак маҳорат билан ижро этилаётгани туфайли мусиқа ўрни деярли билинмаяпти ҳисоб.

Программа қанча рангбаранг бўлса, томошабин кўнгли шунча тўлишини онахонлар жуда яхши билишади. Шу боис ансамбль қисқа муддатда кўп иш қилди. Ҳар ўн кунликда мусобақада ғолиб чиққан бригадаларда кетма-кет концерт берди. Қўшни «Коммунизм» ва «Октябрь» колхозларида чиқишлар қилди. Дарвоқе, «Октябрь» колхозида ўтказилган халқ ижодиёти район кўригида «Чаман» фольклор-этнографик ансамбли бир[illegible] ўринни олди. Ўзбекистон телевидениеси унинг ҳақида алоҳида эшиттириш тайёрлади. Самарқанд шаҳридаги М. Горький номли истироҳат боғида ўтказилган область кўригида Роҳатой Ҳасанова, Оппоқой Исмоилова, Маърифат Отамуродова сингари Қаҳрамон оналар, Суқсур Худойбердиева, Бувиражаб Мамараҳимова каби азиз онахонлар чиқиши олқишлар билан кутиб олинди.

— Халқ қўшиқчилиги беҳад бой ва қудратли, — дейди ансамбль бадиий раҳбари, колхоз раисининг маданият ишлари бўйича ўринбосари Қурбоной Сулаймонова. — Бу қудрат йирик шаҳарларда эмас, балки республикамизнинг чекка қишлоқларида юз очаётгани нақадар яхши. Менимча, бу ажойиб мерос ҳамма жойда кенг ўрганилиши, ижро этилиши зарур.

Ҳа, бизнингча ҳам шундай. Авлодларимиз қадрлаб келган қўшиқлар келажакда ҳам ардоқланиши зарур. Бу ишда жонбозлик кўрсатаётган онахонларга туганмас илҳом тилаймиз.

А. АЛИҚУЛОВ.

ОВЧИ КЛУБИ ТАКЛИФ ЭТАДИ

Наманган шаҳри марказида овчилар ва балиқчилар клуби очилди. Клуб собиқ гулчилик магазини биносига жойлашди. Магазин эса «хом ашё» яқинроқ ерга — шаҳар маданият ва истироҳат боғи оранжереялари ёнига кўчиб ўтди.

Табиийки, кулб биноси қайтадан пардозланди, жиҳозлари янгиланди. «Овчилик» кафеси очилди. Бу ерда анъанавий таомлардан ташқари парранда гўшти ва янги тутилган балиқлардан ҳам овқатлар тайёрланмоқда. Умумий овқатланиш тресги билан тузилган шартномага биноан овчилар ва балиқчилар маҳаллий жамияти маҳсулот етказиб бермоқда. Жамият эса ўз навбатида турли тадбирлар ва учрашувлар ўтказиш учун қулай бинога эга бўлди. Бу ерда ов вақтида кўрсатиладиган афсонавий жасоратлар ҳақидаги ҳикояларни, балиқчиларнинг турли-туман ҳангомаларини эшитиш мумкин...

(ЎзТАГ).

Ҳушёр турмуш тарзи учун

ҚЎЛГА ТУШДИ

Шлагбаум Намангандан ўқдек учиб келаётган автомобилнинг йўлини тўсди. Унинг ичидан 60 шиша қўлбола ароқ чиқди. Машинадагилар уни тоғли қишлоқдаги ичкиликбозларга пуллаш учун ошиқаётгандилар.

Ясама ёрлиқ ёпиштирилган қопқоқли шишаларга одам соғлиги учун ғоятда хавфли суюлтирилган техник спирт қуйилган экан. Кейинги текширишлардан шу нарса маълум бўлдики. Наманганда тайинли бир иш билан шуғулланмай яшайдиган Нормирза Абдураззоқов билан атлас комбинатининг ишчиси Насим Йўлдошев, шунингдек уларнинг ҳамтовоқлари — бу ердаги ресторанниниг 35 яшар қоровули Рашид Жалилов (у тунда хумори тутганларга шу заҳар сувни пуллаб турган) ҳамда Наманган химия заводининг аппаратчиси Исроил Дадабоев (у «фирма»ни корхонадан ўғирланган техник спирт билан таъминлаб турган) ана шу қонунга хилоф маҳсулот тайёрлашни кенг қулоч ёйдириб юборганлар.

Наманган шаҳар халқ суди жиноятда қатнашган кишиларни турли муддатларга қамоққа ҳукм қилди. Уларнинг ҳаммасидаги мол-мулклар мусодара этилди. Суд химия заводининг раҳбарларига техник хом ашёни қўриқлашни яхшилаш, ташмачиларга қарши курашни кучайтириш зарурлиги тўғрисида хусусий ажрим юборди.

(ТАСС).

Сайёҳ ён дафтаридан

Яқинда республикамизнинг бир гуруҳ сайёҳлари Чехословакия сафаридан қайтдилар. СССР Журналистлар союзининг аъзоси А. Ф. Коваленко уларга раҳбарлик қилди. Қуйида унинг сафар таассуротлари билан танишасиз.

I. ЗЛАТА ПРАГА

Бир неча асрлардан бери Прагани юз минорали олтин шаҳар, деб аташади. Ҳолбуки, йўл бошловчининг айтишига кўра, миноралар сони бундан икки барвар кўпдир. Прагани бу мамлакат халқлари чин юракдан севадилар, муҳожирлар унинг гўзаллиги, табиати ва меъморчилигидан фахрланадилар.

Шаҳар Вятава водийси бирбиридан ажратиб турадиган бешта тепалик устига жойлашган. Кўкаламзорларнинг кўплиги, кенг кўламдаги композициялар мукаммаллигини ифодаловчи беҳисоб меъморчилик обидалари, ё ҳайкалларнинг сероблиги Прагани Европанинг энг гўзал шаҳарларидан бирига айлантирган.

Дарҳақиқат, бу ерда ҳар қадамда унинг минг йиллик тарихидан далолат берувчи тош гувоҳларни учратиш мумкин. Шаҳардаги готик меъморчилиги ва уйғониш, классицизм ҳамда романтизм даври ижодкорлигининг серҳашам архитектураси услубида яратилган ёдгорликлар ғоят муваффақиятли равишда уйғунлашиб кетган. Праганинг бутун тарихий маркази қарийб 20 та маданий ёдгорликни бирлаштирган шаҳарнинг ягона меъморчилик заповедниги сифатида кўзга ташланади. Улар орасида Чехословакия пойтахтининг монументал асоси — готик услубида қурилган, муқаддас Вит ибодатхонаси билан машҳур бўлган Прага Гради ҳақли равишда биринчи ўринни эгаллайди. Ибодатхона 1344 йилдан 1929 йилгача, қарийб 600 йил мобайнида қурилган. Унинг дастлабки архитектуралари аррaслик Матье ва Петран Парлерж бўлганлар. Ёдгорлик ёнида республика президентининг қароргоҳи жойлашган.

Шаҳарнинг тарихий ўтмиши IX асрда бунёд этилган Прага Гради ва Вишеград қўрғонлари яқинига ястанган қишлоқдан бошланади. Бу ерда XII асрнинг қадимий меъморчилик обидаларидан бири — муқаддас Мартин гумбазли биноси сақланиб қолган.

Вишеграднинг каттагина қисмини ҳозирги вақтда прагаликлар роҳатланиб дам оладиган маданият ва истироҳат боғи, К. Чапек, Ян Пуркинье, Я. Гашек ва бошқа таниқли олимлар, ёзувчилар, бастакорлар дафн этилган мемориал қабристон ташкил этади.

Шаҳарнинг кўҳна районларида асосан ўрта асрнинг мароқсиз иморатлари, қингир-қийшиқ тор кўчалар, бир-бирига ўхшамаган уйлар сақланиб қолган. Уларнинг баъзилари ҳанузгача «Олтин қудуқ», «Жуфт турна» каби ўтмишдаги номлар билан аталади.

Ўтган асрнинг иккинчи ярмида шаклланган замонавий шаҳар маркази — Вацлав майдонида 1890 йилда архитектор Й. Шульц эклетика руҳида бунёд этган Миллий музей биноси, унинг олдида ҳайкалтарош Й. Мислбек ишлаган муқаддас Вацлав ҳайкали қад кўтариб турибди. Уйғониш даври серҳашамлик услубида қурилган кўплаб магазинлар, жамоат бинолари ва истиқомат жойлари кишида ўчмас таассурот қолдиради.

Орадан ўн беш йил ўтгач, мен Прагага иккинчи марта ташриф бюрдим. Ёқимли хотираларим «Злата Прага», яъни «Олтин Прага» ҳаётидаги янгидан-янги таассуротлар билан бойиб борарди. Европадаги турли мамлакатларнинг ўнлаб пойтахтларида бўлганман, лекин ҳеч қайсиси ўзига хослиги, айниқса шинамлиги, қалбга яқин ва қадрлилиги билан мени бунчалик мафтун этмаган эди. Бу ерда Лондон ва Белграднинг осмонўпар биноларини, Стамбул минораларини, Лиссабондаги Тежа дарёси узра кўприкни, Париж Луври ва Рим Колизеясини, Копенгаген сув парисини учратмайсиз, лекин турли даврлар ва замонлар бутун меъморчилик ансамблининг ички уйғунлиги ва ғаройиб мукаммаллиги мавжуд.

Кўпгина ёдгорликлар ва бутун бир қадимги даҳалар таъмирланган. Бу иш ҳозир ҳам жадал олиб борилмоқда. Шаҳар маркази кўпроқ пиёда юрувчиларга бўшатиб берилаяпти. Айни вақтда бизникига жуда ўхшаб кетадиган Прага метроси ишга туширилди. Фарқи шундаки, у ерда майда пул ўрнига талон қўлланилади. Талонлар шаҳардаги барча транспорт турларига бир хил.

Бизнинг Прагада бўлишимиз, 1918 йили Чехословакия республика деб эълон қилинган 28 октябрь кунига тўғри келди. Шу муносабат билан кўплаб бинолар узра ЧССР ва СССР байроқлари ҳилпиради, ҳамма ерда кўтаринки, байрамона кайфият ҳукм сурди, кечқурун марказда кўп кишилик сайл бўлди.

Шаҳарда Улуғ Октябрнинг 70 йиллигига бағишланган плакатлар, шиорлар, В. И. Ленин портретлари жуда кўп бўлиб, уларни ҳатто ҳар бир магазин витриналарида ҳам учратиш мумкин эди. Мактаблар, жамоат бинолари деразаларининг ойналарида қизил юлдузлар акс эттирилганди. Бундай манзарани биз ўзимиз бўлган ва йўл-йўлакай ўтган бошқа шаҳарлар, қишлоқларда ҳам кўрдик.

Қадимдан Прага Россиянинг инқилобий кураши билан чамбарчас боғлиқдир. 1912 йили бу ерда РСДРПнинг Бутун Россия VI конференцияси бўлиб ўтган, унинг ишига В. И. Ленин раҳбарлик қилган эди. Мен конференция ўтган ва ҳозирги вақтда чоғроқ музей ташкил этилган бинони кўздан кечирдим. Унинг олдига В. И. Ленин ҳайкали ўрнатилган. Афсуски, музейга кириш бизнинг бу сафарги программамизда кўзда тутилмаган эди.

Илгари Праганинг атроф шаҳарларидан бири ҳисобланган, совет жангчиларининг ҳоки қўйилган Ольшан қабристонини ҳаяжон билан кўздан кечирдик. Бу ерда Прагани озод қилишда ҳалок бўлган 429 жангчимиз дафн этилган. Улар орасида гвардиячи майор Е. М. Козир бошчилигидаги етти нафар Совет Иттифоқи Қаҳрамонини учратиш мумкин. М. Сафарбоев, М. Жунусов сингари ҳамюртларимиз қабрини ҳам зиёрат қилдик.

МАФТУНИНГМАН, ДИЛРАБО ДИЁР!

Меъмор Бенеш ва ҳайкалтарош Я. Бруг яратган, марказида совет жангчиси қиёфаси акс эттирилган ёдгорликлар ансамбли қабристонда ғамгин боқиб турибди. Унинг пойида кўплаб жонли гуллар. Жангчиларимиз хотирасини бир дақиқа сукут сақлаб эсладик ва даста-даста гул қўйдик.

Прагаликлар Европадаги энг қадимги билим даргоҳларидан бир бўлган дорилфунун билан фахрланадилар. У 1348 йилда чех қироли ва Рим империясининг императори Карл IV томонидан бунёд этилган. Бу ер ҳозир ҳам унинг номи билан аталади.

Чех миллий қаҳрамони, ваъзгўйи ва мутафаккири Ян Гус университетга икки марта ректор қилиб сайланган. У ўзининг ваъзларида католик руҳонийларини фош қилар, уларнинг бойлигини, фаҳш йўлига кирганликларини қоралар, черковни тубдан ислоҳ этишни талаб этарди. 1410 йилда Ян Гус черковдан ҳайдалади, орадан тўрт йил ўтгач, Констанцадаги черков ибодатхонасига чақирилади, бу ерда ҳоинларча ҳибсга олиниб, турмага ташланади ва бидъатчи сифатида тириклайин ёқиб юборилади. Унинг ҳалокати умумхалқ қаҳрғазабига сабаб бўлди ва гусчилар революцион ҳаракати бошланиб кетди. Бу даврда дорилфунун миллий озодлик ва католикларга қарши кураш маркази эди. 1915 йилда Ян Гусга ёдгорлик ўрнатилди. Унинг муаллифи—ҳайкалтарош Л. Шалоун.

Ҳозир университетда 20 мингдан зиёд студент таълим олмоқда.

Яна шуни ҳам мамнуният билан қайд этиш керакки, бизнинг Прагада бўлишимиз музика оламидаги ажойиб воқеа — Б. Сметана номидаги театрда Моцартнинг «Дон Жуан» операси премьерасига 200 йил тўлишига бағишланган томошалар кўрсатилаётган вақтга тўғри келди.

Чехословакия икки ва тўрт ғилдиракли транспорт воситаларини экспортга ишлаб чиқарадиган қадимги мамлакатлардан бири ҳисобланади. 1897 йилда биринчи енгил машина, келгуси йили эса мотоцикл яратилган эди. «Шкода» маркасидаги автомобиллар ва «Ява» мотоцикллари ҳозир бутун жаҳонга машҳур.

Бизнинг Прага сайримиз шаҳарнинг жануби-ғарбидаги Буроунка дарёси яқинига жойлашган Карлштейн қўрғонини бориб кўриш билан якунланди. Готик услубда қурилган бу азамат қалъа меъморчилиги каби ўзининг дастлабки вазифаси жиҳатидан ҳам Чехословакия учун нодир иншоот ҳисобланади. Қўрғоннинг пойдевори 1348 йилда Карл IV фармойишига биноан қурилган. Унинг қалин деворлари ичра империя хазинаси сақланган, қўрғон ана шу мақсадда бунёд этилган эди.

Истиқомат саройи ва юксак донжон-минора қўрғоннинг асосий биноларидир. У ерда муқаддас Крестнинг нодир ибодатхонаси бўлиб, деворлари қимматбаҳо тошлар билан безатилган, тасвирлар чизилган ва уста Теодорикнинг готик услубдаги 127 та сурати билан жиҳозланган. Қўрғон бир неча марта қайта қурилган. Унинг замонавий кўриниши ўтган асрнинг охирида амалга оширилган готик услубдаги романтик қайта қуриш натижасидир.

Ҳозирги кунда келин-куёвлар никоҳдан ўтиш вақтида қалъага кўтарилиб, унинг фонида эсдалик учун суратга тушадилар. Шундай маросим пайтида ёшлардан бири атрофдагиларнинг кулгилари остида куёвнинг оёғига катта чўян тўпли занжирни эпчиллик билан боғлаб қўйганини, бу ҳазилнинг маъноси —«эркингдан маҳрум бўлдинг» эканини ҳамон эслаб юришар экан.

Пировардида кузатувларимиз вақтида эсда қолган айрим нарсаларга тўхталмоқчиман: мактаб ўқувчиларининг махсус кийими йўқ экан, биз буни сўраганимизда: «Ҳамманинг бир хил кийинишига не ҳожат», — деб ҳайрон бўлишди.

Биз тўхтаган меҳмонхона буфети ёнида усти берк ажойиб ҳовуз бор эди. У ерда болалар сузишни ўрганишарди. Сузиш барча чех мактабларида мажбурий дарс ҳисобланади. Мана шу ҳовузга яқин атрофдаги ҳамма мактаблардан ўқувчилар жадвал бўйича келиб, педагоглар раҳбарлигида сузишни ўрганаётганликларининг гувоҳи бўлдик.

Пойтахтда автомат-телефонлар жуда кўп. Аппарат ёнидаги махсус столчада ҳамма фойдаланиши учун шаҳар телефон номерларининг қалин справочниги туради.

А. КОВАЛЕНКО.

(Давоми бор).

СПОРТ АХБОРОТИ

ВОЛЕЙБОЛ

Германия Федератив Республикасининг Бремен шаҳрида ўтказилган халқаро мусобақа якунланди. Унда мамлакатимиз шарафини ҳимоя қилган «Уралочка» коллективи фахрли иккинчи ўринни эгаллади. Свердловскликлар Куба терма командаси билан бўлган ҳал қилувчи учрашувда имкониятни бой (1:3) бердилар. Майдон эгалари — ГФР волейболчиларини енгган (3:0) ГДР терма командаси учинчи ўринни олди.

ҚЎЛ ТЎПИ

Мамлакатимиз хотин-қиз командалари Европа кубоклари турнирининг 1/8 финалида муваффақиятли қатнашдилар. Жумладан, чемпионлар кубоги учун кураш олиб бораётган Киевнинг «Спартак» командаси Черкасс шаҳрида Руминиянинг «Штиинца» клубини доғда қолдирди — 26:24. Кубок эгалари кубоги мусобақасида қатнашаётган «Кубань» коллективи сафарда ғалабага эришди. Краснодарликлар Даниянинг Лигс шаҳрида маҳаллий «БК» клубини мағлубиятга учратдилар — 26:21. Вильнюснинг «Эгле» командаси эса (халқаро гандбол федерацияси соврини учун) Голландияда «Свифт» клубидан устун келди — 26:12.

ФУТБОЛ

Москвадаги ЦСКА футбол комплексида анъанавий халқаро мусобақа давом этаяпти. Унинг иштирокчилари орасида СССР-1 терма командаси муваффақиятли қатнашаётир. Вакилларимиз учинчи турда ҳам ғалабага эришдилар. Бу сафар улар Франция терма командаси дарвозасига жавобсиз 4 та тўп йўллашди. Шу куни ХХР футболчилари СССР-2 терма командасини 2:1 ҳисобида енгишди. Америкаликлар кутилмаганда ГФР терма командасини мағлубиятга (1:0) учратдилар.

ЕНГИЛ АТЛЕТИКА

Вильнюс кубоги учун ёпиқ бинода ўтказилган мусобақа якунланди. Унда полтавалик ўсмирлар ўртасида Европа чемпиони Владимир Очкань узоқликка сакрашда энг яхши натижага эришиб, ҳурмат шоҳсупасининг биринчи поғонасига кўтарилди.

Редактор А. Ғ. МУХТОРОВ.

ЗАНГОРИ ЭКРАНДА

Пайшанба, 14

● МТ I

7.00 «120 минут».
9.05 «Саёҳатчилар клуби».
10.05 Мультконцерт.
10.40 «Советский воин». Киножурнал.
11.00 «Ҳижронларга ишонма, қария». Ю. Визбор ижоди ҳақида.
12.10 Янгиликлар.

* * *

16.00 Янгиликлар.
16.15 «Қайта қуриш прожектори».
16.25 «Компьютер учун пастораль». Илмий-оммабоп фильм премьераси («ЦНФ»).
16.35 «Тимошканинг арчаси». Мультфильм.
16.45 «Музикали хазина». Й. Гайдн. 92-симфония.
17.15 «...16 ёшгача ва ундан катталар».
18.00 «Пульс». Туб ислоҳот йўлларида. «Сигма» ишлаб чиқариш бирлашмасининг иш тажрибаси ҳақида (Вильнюс).
18.30 Фигурали учиш. Европа чемпионати. Жуфт бўлиб учиш. Эркин программа. ЧССРдан кўрсатилади.
19.30 «Дунё воқеалари».
19.50 «Қарсаклар ман этилади». Сайроқи қушлар кўргазмаси ҳақида телевизион ҳужжатли фильм («Экран»).
20.00 «Смольний. Тарих саҳифалари». 3-кўрсатув.
20.35 «Унутилмас музикали кечалар». БХР телевидениесининг кўрсатуви.
21.30 «Время».
22.05 «Қайта қуриш прожектори».
22.15 «Нишонсиз ўқчи». Инсоннинг ҳаётда ўз ўрнини излаши ҳақида телевизион ҳужжатли фильм («Экран»).
22.45 Резонанс. «Чет эл туризми ва биз».
24.00 «Дунё воқеалари».
00.10 «Чўл оҳангида сайр». Фильм-концерт премьераси («Лентелефильм»).

● МТ II

9.00 Эрталабки гимнастика.
9.15 «Ужар одам». Илмий-оммабоп фильм (Минск).
9.35, 10.35 Умумий биология. 10-синф. Биоэнергетика.
10.05 Испан тили. 1-йил шуғулланаётганлар учун.
11.05 «Паустовский. Куз билан танҳо». Илмий-оммабоп фильм («ЦНФ»).
11.35, 12.35 Оилавий турмуш этикаси ва психологияси. 9-синф. Бир-биримизга нима учун кераkмиз?
12.05 Испан тили. 2-йил шуғулланаётганлар учун.
13.05 «Ботқоқликдаги одамлар. Полесье хроникаси». Телевизион бадиий фильм премьераси. 3 ва 4-сериялар.
15.20 Янгиликлар.

* * *

18.35 Янгиликлар.
18.45 «Камалак». Халқ ижодиёти телепрограммаларининг халқаро фестивали. Давлат «Шлёнск» ашула ва рақс ансамблининг чиқиши (Польша).
19.20 Ритмик гимнастика.
19.50 «СССР Давлат телерадиоси рус қўшиқлари академик хори ҳузурида меҳмонда».
20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар!
20.45 «Поэзия». Семён Кирсанов.
21.30 «Время».
22.05 «Қайта қуриш прожектори».
22.15 «Ботқоқликдаги одамлар. Полесье хроникаси». Телевизион бадиий фильм премьераси. 3-серия.
23.25 Катталар учун мультфильмлар: «Робинзон ва самолёт», «Қанотлар».
23.45 Фигурали учиш. Европа чемпионати. Оригинал рақс.
24.00 Янгиликлар.

● ЎзТВ

16.45 ЎзССР тарихи. 1905—1907 йиллардаги революция даврида Ўзбекистон.
17.15 «Сахалин акварелларн». Телефильм.
17.30 Адабиёт. Ҳозирги замон ўзбек адабиёти. Поэзия.
18.00 Янгиликлар.
18.10 Кўрсатувлар программаси.
18.15 «Инсон болаликдан бошланади» (рус.).
18.45 «Социалистик турмуш тарзи».
19.30 «Ахборот» (рус.).
19.45 Телефильм.
20.00 «Пахтачилик: тажриба ва муаммолар».
20.30 «Ахборот».
20.50 Ёш ижрочилар концерти.
21.20 «Долзарб вазифа».
21.30 Москва. «Время».
22.05 Москва. «Қайта қуриш прожектори».
22.15 Экранимизда биринчи марта. «ГАИ инспектори». Бадиий фильм («Мосфильм»).
23.35 «Бугун оламда нима гап?». Халқаро аҳвол кундалиги.
23.15 Кўрсатувлар программаси.

Р—13624. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. А. 1007. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12